

DECEMBER 2007

ENTREPRENÖR

– EN SOM GÖR!

**Så skapar
vi världens
bästa skola!**

SVERIGES FRAMTID
och konkurrenskraft är beroende
av entreprenöriella förmågor.

**KATTDAGIS ELLER
IDOLJURYN?**

Ta barnens framtidsplaner
på allvar!

LÄS MER OM
ENTREPRENÖRSKAP I
SKOLAN PÅ
WWW.UESTOCKHOLM.SE

**Handlingsplaner
med handlingskraft!**
Stockholms kommuner visar vägen.

Entreprenör – en som gör 5

Projektledaren har ordet
Vi har drivit ett projekt
Om begreppet entreprenörskap i skolan

Barns idéer är stora resurser.

Sverige skulle kanske slösa lite på resurserna 12

Entreprenörskap är viktigt för Sveriges konkurrenskraft
Hur skapar vi världens bästa skola?
Sveriges konkurrensmöjligheter hänger på hur vi lyckas utveckla våra talanger

Eleverna har mycket att lära både dig och mig! 20

Kreativitet och nytänkande på schemat
Kreativitetstips
Stimulera kompetenser
Låt inte könsrollerna begränsa barnen
Kattdagis eller Idoljuryn?
Målinriktning och framtidstro hos Nackaungdomar

Hur gör man entreprenörskap i skolan 33

Arbetet med entreprenörskap i fem svenska län
Krönika av Anders Johnson: De bortglömda entreprenörerna
Vad lär sig eleverna av att driva företag i skolan?
Jämställdhetstips
Testa dina kunskaper!

I skolan finns det många banbrytare

– inte bara de som sitter i skolbänken 46

Vi som gör entreprenörskap i skolan
Ekebyhovsskolan vågar lite kaos
Utbildningsinspektören som gör det
Utmanande gymnasieskola i Nacka kommun
Botkyrka rustar för framtiden
Koordinator efterfrågas
Handlingsplaner med handlingskraft

Projektet i sin helhet – så här gjorde vi! 58

Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen – vad planerade vi och hur blev det?
Mall för handlingsplan
Slutord
Tack!
Rätta svar till testen

Foto: Johannes Jansson, norden.org

Med detta inspirationsmagasin vill Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen väcka intresse för entreprenörskap som ett perspektiv i undervisningen och medverka till att det etableras i länets skolor.

Sverige och Stockholm utvecklas genom företagsamma människor. Ungt Entreprenörskap är ett betydelsefullt inslag i arbetet att få fler att bidra med sina idéer och sitt kunnande.

I skolan läggs grunden för såväl morgondagens arbetsliv som samhällsekomin. Skolans uppgift är att ge våra barn och ungdomar en god kunskapsbas som ger möjligheter och trygghet in i framtiden. Och – inte minst – en förmåga att orientera i en morgondag som vi inte vet så mycket om.

Viktiga aktörer i denna kunskapsutveckling är skolans personal. Du som arbetar i skolan har därför en central roll både i att leda denna utveckling och att vara förebild och inspiratör.

Att vara entreprenör är en livshållning. Den kan och ska vi utveckla i skolan. Det sker genom det som skolan lär ut. Gedigna kunskaper är en stabil grund för det entreprenöriella skapandet.

Men skolan bidrar också genom det sätt på vilket den arbetar. Den skaparkraft som var och en har ska lockas fram. Nyfikenhet ska uppmuntras.

Ny mark bryts av entreprenörer. Det är människor som tänker fritt, som vågar och som inte säger "det går inte". Det är enskilda entreprenörer som en gång skapat de världsledande svenska företag som är både Sveriges och Stockholms ryggrad.

Entreprenörer – nybyggare – ska vi alla vara, oavsett om vi väljer en framtid som anställda eller som egna företagare. Entreprenör är ett sätt att vara – ett roligt och spännande sätt att leva. Välkommen med på resan mot morgondagens Sverige!

Per Unckel
Landshövding

Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen drivs av Länsstyrelsen i Stockholms län med syfte att långsiktigt kraftsamla och stimulera intresset för entreprenörskap i skolan samt öka samarbetet mellan skola och arbetsliv i regionen.

Vi är Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen

– låt oss inspirera dig!

På bilden syns: Ewa Axelsson, Nina Bagge, Camilla Beijmo-Samuelsson, Hjördis Berggren, Gerhard Bogner, Anette Borgenstierna, Anders Byfelt, Bianca Chiapponi, Cecilia Daréus, Lisa Eklöv, Björn Eriksson, Catharina Färemo, Gagan Gautam, Isabella Gårdeman, Marianne Hedmar, Gabriella Holm, Per Knochenhauer, Jörgen Krüsell, Jeanette Larsson, Johanna Lee Luck, Ingrid Letsjö, Monica Levin, Anne Mellander, Ragnvi Nelson, Elisabeth Norberg, Monica Olsson, Anette Onn, Bosse Pettersson, Vesna Prekopic, Gun Rauke, Britt Richloow, Kjell Rosenqvist, Fredrik Samuelsson, Björn Sandblad, Lotta Sandin, Michael Sender, Anders Thorson, Ragne Wahlquist, Helena Wallmon, Henrik Wester, Benny Åsberg

DELTAGANDE KOMMUNER

Botkyrka, Danderyd, Ekerö, Haninge, Järfälla, Nacka, Norrtälje, Salem, Sigtuna, Sollentuna, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Södertälje, Täby, Upplands Väsby och Värmdö

PROJEKTLEDAREN HAR ORDET

Jag vet att det är skolans uppgift att förbereda barn och ungdomar för en framtid i arbetslivet och samhället. En framtid som vi vet väldigt lite om. Trots osäkerheten är jag övertygad om att barn och ungdomar kommer att behöva förmågor som kreativitet, risktagande och företagsamhet med sig ut i livet. Detta är förmågor som vi sammanfattar med ordet **entreprenörskap**. Min drivkraft i det här projektet har varit barnen och ungdomarna. Jag gillar verkligen att vara i skolan. Jag gillar att få möta barnens nyfikenhet och idériedom när de börjar skolan. Jag utmanas av att få möta tonåringen, inte minst den utagerande, som när jag jobbade på en resursskola för tonårstjejer. Jag önskar att **entreprenörskap hade funnits med i läroplanerna när jag jobbade i skolan OCH jag undrar hur det hade sett ut om **entreprenörskap funnits med när jag själv gick i skolan...****

Jag har ett stort behov av att få saker och ting att hända och har alltid inspirerats av människor som får någonting gjort, ofta kallas de för **entreprenörer**. När jag jobbade i skolan drev jag olika frågor för att jag ville förändra och fick ofta till svar att "vi har inte tid", "det finns inte resurser" eller "vi tillsätter en framtidsgrupp". Det här projektet har kombinerat det jag brinner för **entreprenörskap och skolans värld**. Jag har haft förmånen att driva en för mig otroligt viktig fråga **och jag har fått uppleva hur saker och ting börjar hända – entreprenörskap börjar bli verklighet i många skolor i vårt län.**

När jag började arbeta med Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen var det ont om exempel på hur skolan arbetade med **entreprenörskap**. De projekt som bedrevs var ofta beroende av enskilda eldsjälares energi och engagemang. Nu har vi lyckats bredda kompetensbasen och öka medvetenheten om värdet av att arbeta med **entreprenörskap**. Vi har tagit ett stort steg mot att få saker och ting att börja hända ute i länets skolor och kommuner.

Någon sa: "Det som planeras blir gjort" och vårt projekt har fokuserat på planering. Men för att kunna planera något så måste man veta vad det är som ska planeras. Därför har ledstjärnorna i mitt arbete varit inspiration, kunskap och verktyg. Genom att utgå från dem har vi fyllt kommunernas handlingsplaner med konkreta mål och aktiviteter – så att någonting blir gjort!

Projektet har varit som en upptäcktsresa för mig. Jag har träffat många härliga människor på vägen, alla med det gemensamt att de har ett genuint intresse av barnens och ungdomarnas väl. Jag har lärt mig om projektledarskapet och om vikten av att sätta tydliga mål för att få saker och ting att hända. Jag har träffat forskare, specialister och föreläsare som har en framtidstro och vill förändra och förnya. Vi har jobbat för att förmedla detta på ett lättillgängligt sätt till våra deltagare i projektet, för att de ska ha möjlighet att föra kunskapen och informationen vidare.

I det här magasinet vill vi dela med oss av det som våra deltagande kommuner har fått under projekttiden – inspiration, kunskap och verktyg. Min förhoppning är att även du som läser det här inspireras och får idéer om hur du skulle kunna arbeta med **entreprenörskap i skolan**. Använd materialet, sno texter, ring till dem vi intervjuat, sök vidare, läs böcker vi rekommenderar... Det finns inga ursäkter längre för att inte utveckla **entreprenörskapet i skolan**.

Slutligen vill jag rikta ett stort tack till alla som bidragit i projektet Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen och ett ännu större tack till alla entusiastiska deltagare. Lycka till med görandet!

Gabriella Holm
Projektledare

VI HAR DRIVIT ETT PROJEKT - UNGT ENTREPRENÖRSKAP I STOCKHOLMSREGIONEN

ENTREPRENÖR – EN SOM GÖR!

De finns överallt i samhället. En del startar och driver företag. Andra använder sin företagsamhet i en anställning. Vissa driver idéer om förbättringar. Alla bidrar till välbefinnande och tillväxt. För att utveckla och stimulera ungas entreprenöriella förmågor, som kreativitet, nyskapande och skaparlust, måste företagsamhet och entreprenörskap integreras tidigt och på ett mångfacetterat sätt i skolornas undervisning.

TEXT: ANNE LILJEROTH

Stockholmsregionen och Sverige behöver entreprenöriella människor och entreprenörskap är viktigt ur ett tillväxtperspektiv. Vi vet att entreprenörer bidrar till förnyelse i samhället. Vi vet också att barn och ungdomar som redan i skolan fått en uppfattning om företagande och fått träna på att utveckla idéer och projekt blir mer positivt inställda till företagande. Dessutom kommer förmågor som nyskapande och kreativitet att bli allt viktigare i alla delar av samhället framöver, inom offentlig verksamhet, föreningsliv, i den sociala ekonomin och i skolan.

En enkel slutsats blir att entreprenörskap är viktigt för både regionen och individen och att skolan bör utarbeta metoder för hur den kan bidra till att utveckla entreprenöriella förmågor.

Vi har länge haft ambitionen att stimulera intresset för entreprenörskap i skolan och att öka samarbetet mellan skola och arbetsliv i regionen.

Länsstyrelsen i Stockholms län har, sedan 2004, drivit projektet Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen. Under perioden 2006–2007 har projektet fokuserat på att utbilda de 17 kommuner som anslutit sig till projektet. Läs mer om hur utbildningen genomförts på sidorna 58–63.

Projektet har också byggt upp en kunskaps- och omvärldsbas, där vi samlat information om och kontakter till andra aktörer, andra projekt inom området entreprenörskap och företagsamhet i skolan. Läs mer på www.uestockholm.se.

PROJEKTIDÉ

Projektet Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen har drivits med syfte att långsiktigt kraftsamla och stimulera intresset för entreprenörskap i skolan samt öka samarbetet mellan skola och arbetsliv i regionen. Projektets ambition har varit att sprida och integrera kunskap, kompetens och engagemang för frågan om entreprenörskap i skolan till nyckelpersoner inom regionen. I projektform har en modell arbetats fram för hur Stockholm och dess kommuner kan arbeta med ungas entreprenörskap och samverka skola – arbetsliv/näringsliv.

Långsiktigt ska projektet bidra till att dagens ungdomar, som är framtidens vuxna, får möjlighet att utvecklas för de förutsättningar som kommer att gälla i morgondagens samhälle.

VISION

Att skapa en positiv attityd till entreprenörskap, utveckla företagsamhet och öka kunskapen om företagandets villkor bland de unga i regionen.

MÅL

Det övergripande målet har varit att öka kunskapen i regionens skolor om begreppet entreprenörskap, om metoder och verktyg och om hur andra arbetar samt att skapa ett erfarenhetsutbyte inom regionen.

Projektet har arbetat för detta genom att:

- ✳ Utbilda representanter i de medverkande kommunerna i hur de bäst utvecklar, planerar och driver arbetet med ungas entreprenörskap som ett integrerat synsätt i kommunernas egna skolor.
- ✳ Medverkande kommuner utarbetar och presenterar lokala handlingsplaner för entreprenörskap i skolan (se sidorna 52–57)
- ✳ Integrera jämställdhet som ett perspektiv på entreprenörskap i skolan.

FAKTA OM PROJEKTET

DELTAGANDE KOMMUNER: Botkyrka, Danderyd, Ekerö, Haninge, Järfälla, Nacka, Norrtälje, Salem, Sigtuna, Sollentuna, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Södertälje, Täby, Upplands Väsby och Värmdö.

PROJEKTPERIOD: 2006–2007

HUVUDMAN: Länsstyrelsen i Stockholms län

STYRGRUPP: Kommunförbundet Stockholms län, Länsstyrelsen, Nutek, LO, Företagarna Stockholm och Handelshögskolan.

FINANSIÄRER: Nutek, ESF-rådet, Länsstyrelsen i Stockholms län och deltagande kommuner.

www.uestockholm.se

OM UNGDOMARS ATTITYDER TILL FÖRETAGANDE/ENTREPRENÖRSKAP

Nuteks "Entreprenörskapsbarometern 2007" är en undersökning av ungas inställning till eget företagande. Årets undersökning är den femte i ordningen. Undersökningarna gör det möjligt att redovisa de attityder till företagande som råder bland unga och hur attityderna har förändrats över tid. Undersökningen bygger på telefonintervjuer med unga i åldern 18 till 30 år.

VISSTE DU ATT....

- ✳ Tre av fyra unga i Sverige kan tänka sig att bli företagare
- ✳ I Stockholm kan 77 procent av de unga tänka sig att bli företagare

- ✳ Entreprenörskap i skolan ger positiva attityder till företagande
- ✳ Fyra av tio gymnasieelever är hellre företagare än anställda
- ✳ En majoritet anser att eget företagande ger bättre möjligheter att förverkliga idéer än en anställning
- ✳ En tredjedel har fått en uppfattning om företagande genom skolan
- ✳ Åtta av tio unga skulle klara av att starta företag
- ✳ Över hälften av de som svarat att de kan tänka sig bli företagare kommer att bli det inom tio år

Källa: Nutek "Entreprenörskapsbarometern 2007"

Läs mer om Entreprenörskapsbarometern 2007 på www.nutek.se!

VARJE ÅR KOMMER TUSENTALS NYTÄNKARE IN I SKOLAN. HUR MÅNGA KOMMER UT?

När en sexåring i dag kliver över tröskeln för att börja skolan är hon eller han full av förväntan och pirr i magen. Det är kul att få gå i skolan, läsa, rita och använda alla de verktyg som skolan har att tillgå. Ofta är läraren en person som barnen ser upp till och beundrar. En god förebild med förutsättningar att engagera och motivera.

När en 19-åring tar studenten och firar med alla sina kamrater känner hon eller han en viss osäkerhet inför framtiden. "Jag ska jobba ett tag, tjäna pengar och ut och resa". Få av dem vet exakt vad de skall ägna sig åt när hösten kommer. Många elever är skoltrötta och aningen desillusionerade. Sällan ser eleverna sina lärare som goda förebilder som motiverat och engagerat dem inför framtidens yrkesval och arbete.

TEXT: ANNE LILJEROTH

ILLUSTRATION: JENNIFER WILLIAMS & FRIDA SJÖBERG

Barn börjar skolan med glädje, entusiasm och en känsla av att ta ett kliv in i en ny värld, den som är till för de större barnen. Vid sex års ålder börjar resan mot att bli stor. Hur samhället kommer att se ut när de lämnar skolans värld kan vi bara gissa oss till. Skolans uppgift är att förbereda barn och ungdomar för denna okända framtid.

Entreprenörskap i skolan är ett perspektiv på undervisning som ser till möjligheter och att göra saker på nya sätt. Att utveckla barnens entreprenöriella förmåga är att ge dem en bra start i livet. Vad är då entreprenörskap i skolan och varför är det så viktigt?

“Att utveckla barnens entreprenöriella förmåga är att ge dem en bra start i livet“

Det enda vi vet är att vi inte vet hur framtiden kommer att se ut. Det samhälle som dagens ungdomar ska arbeta i kommer inte att vara likt det vi är vana vid. Vi tror oss däremot veta att de nya och mindre företagen kommer att stå för en allt större andel av sysselsättningen i framtiden. I en värld med ökad konkurrens och globalisering kommer människor oftare att byta bransch och växla mellan anställning och olika former av företagande under sitt yrkesverksamma liv. Med detta framför ögonen är det viktigt att dagens barn och ungdomar ges möjligheter att utveckla sin förmåga att ta tag i sin situation.

Vad händer under skolåren med all den entusiasm och motivation som en sexåring tar med sig in i skolan? Visst önskar vi att alla 19-åriga studenter skulle ta ett gigantiskt kliv ut i livet med en sexårings entusiasm och förväntansfullt ta sig an arbetslivets alla möjligheter. Känner alla 19-åringar entusiasm över att läsa vidare, få börja arbeta och försörja sig?

Skolans uppgift, under de många år som barn och ungdomar utbildas, är att förbereda och ge dem så goda förutsättningar som möjligt för framtiden. En framtid som vi inte vet så mycket om.

Det vi kan förbereda våra barn och ungdomar på är hur vi tror att arbetslivet kommer att se ut i framtiden. Vi kan berätta om vilka behov av kompetens och arbetsinsatser vi tror kommer att behövas för att bevara vår välfärd. Vi kan berätta att Sverige kommer att behöva fler växande företag och starka regioner för att klara den kommande konkurrensen, inte bara i form av nya företag utan i alla delar av samhället.

Vi kommer att behöva människor som har intresse av och har positiva attityder till företagande. Det kommer att krävas kreativa och nyskapande förmågor för att skapa fortsatt tillväxt och utveckling i vår region. Både attityder och förmågor utvecklas tidigt i livet och därför är skolans roll viktig för att stimulera pojkar och flickor till att se sig själva som framtidens entreprenörer.

Undervisningen i skolan måste finna former som ger barn och ungdomar grundläggande kunskaper och förmågor som krävs i framtidens arbetsliv. Få elever upplever att de tränats i skolan för att kunna hantera förändrade förutsättningar, förverkliga sina drömmar och ta egna initiativ, göra hälsosamma val, lösa komplexa problem, stimulera och motivera andra och så vidare. Den här typen av kompetenser krävs i dag för att lyckas i arbetslivet och skapa sig ett gott liv. Intressant nog är detta kompetenser som tidigare ofta tillskrevs entreprenörer.

Studier som Nutek gjort visar att attityderna till eget företagande är genomgående mer positiva hos unga som i skolan fått kunskap om företagande och som uppmuntrats att ta egna initiativ. Ändå är det bara drygt en tredjedel av dagens ungdomar som uppger att de fått en uppfattning om entreprenörskap eller uppmuntrats att bli företagare i skolan.

Internationella studier visar att Sverige, i jämförelse med andra länder, totalt sett har en lägre entreprenöriell aktivitet och ligger långt under genomsnittet vad gäller nystartade företag. Därför är ungdomar en prioriterad målgrupp för Sveriges regering när det gäller att förändra och skapa en positiv attityd till entreprenörskap och företagande. Här spelar skolan en viktig roll eftersom attityder grundläggs tidigt.

Ett sätt att förändra detta är att börja uppmuntra entreprenöriellt tänkande tidigt i undervisningen. Genom att integrera ett sådant synsätt i skolan skapas förutsättningar

för fler barn och ungdomar att utveckla idéer som kan bli både industriella och personliga framgångar i framtiden.

Entreprenörskap handlar om det som barn och ungdomar behöver få med sig ut i livet – förmågan att identifiera möjligheter och göra något med dem, omforma idéer till praktiska aktiviteter i olika sammanhang.

Entreprenöriellt lärande stärker både lärares och elevers förmåga att möta utmaningar i dagens och morgondagens arbetsliv. Framtiden kommer att ställa krav på kompetenser som sträcker sig långt förbi formell utbildning. Faktorer som individuella beslut, egna val och avvagningar, självständighet, personligt ansvarstagande och företagsamhet kommer att bli viktiga för att ta sig runt i den växande floran av möjligheter. Många talar om att de personliga resurserna kommer att bli viktigare i arbetslivet än de formella.

“Entreprenöriellt lärande stärker både lärares och elevers förmåga att möta utmaningar och morgondagens arbetsliv.”

Boken *Så tänds eldsjälar* skriven av Marielle Peterson och Christer Westlund handlar om entreprenörskap i skolan och entreprenöriellt lärande. (Utgiven av Nutek 2007.) Författarna använder den av EU antagna definitionen av entreprenörskap, som är långt vidare än att bara starta företag, och som beskrivs som en nyckelkompetens för livslångt lärande.

“Initiativförmåga och företaganda är individens förmåga att omvandla idéer till handling.”

”Initiativförmåga och företaganda är individens förmåga att omvandla idéer till handling. Det innebär kreativitet, innovation och risktagande och förmågan att planera och leda projekt för att uppnå de mål som ställts upp. Detta är ett stöd för de enskilda, inte bara i vardagslivet (både hemma och ute i samhället), utan också i arbetslivet och gör arbetstagarna både mer medvetna om det sammanhang de verkar i och mer benägna att utnyttja de möjligheter som står till buds. Det är också en grund för mer specialiserade färdigheter och kunskaper som behövs av dem som etablerar eller bidrar till social eller kommersiell verksamhet, och bör omfatta medvetenhet om etiska värderingar och främja goda styrelseformer.” (European Commission, 2005b:18)

Fortsättningsvis utfärdade Europaparlamentet och Europeiska Unionens Råd, under 2006, rekommendationer till medlemsstaterna att tillhandahålla nyckelkompetenser som en del av strategierna för livslångt lärande. Nyckelkompetens definieras som den kompetens som alla individer behöver för personlig utveckling och för utveckling av aktivt medborgarskap, social integration och sysselsättning. Initiativförmåga och företaganda (entreprenörskap) är en av de åtta nyckelkompetenser som listats som viktiga för att bidra till ett framgångsrikt liv i ett kunskapssamhälle. (källa: Europeiska unionens officiella tidning 30.12.2006)

Enligt författarna till *Så tänds eldsjälar* är entreprenöriellt lärande den pedagogiska form som är en träning för entreprenörskap, dvs att stimulera attityder, förmågor och förhållningssätt som ökar entreprenörsandan. Formerna ska stödja eleverna att frigöra mer av sin naturliga potential och främja motivation och framtidstro. Det är viktigt att skilja entreprenöriellt lärande från olika typer av projekt eller aktiviteter som bedrivs under begränsad tid i skolan – ofta runt nyföretagande. Entreprenöriellt lärande är en pedagogisk form som är möjlig att använda kontinuerligt

varje dag och i varje ämne under hela skoltiden. Olika projekt kan användas för att förstärka eller stimulera lärandet och går att väva samman med ett entreprenöriellt lärande.

Barn föds kreativa och det är viktigt att skolan på olika sätt uppmuntrar barn och ungdomar att fortsätta utveckla sin kreativitet, inspirera till egna initiativ och utveckla lusten att våga testa nytt och skapa. Entreprenörskap i skolan handlar om att öka barns och ungdomars inre motivation, vilken i sin tur skapar förutsättningar för både personligt välmående och ekonomisk tillväxt i vår region. Lyckas vi med det kommer 19-åringar att ta med sig sin nyfikenhet och entusiasm ut i arbetslivet.

Entreprenörskap är viktigt både för Europas och Sveriges konkurrenskraft

Den ökade globaliseringen ställer både Europa och Sverige inför nya utmaningar. Ett av EU:s mål är att bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi. Detaljerade strategier för att uppnå detta mål anges i det som kallas EU:s sammanhållningspolitik. I Sverige genomförs denna inom ramen för den av regeringen beslutade nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013.

TEXT: KRISTINA GRANDIN

FOTO: JENNIFER WILLIAMS

Med strategin vill den svenska regeringen skapa förutsättningar för att regioners och individers konkurrenskraft ska stärkas. På så vis ska Sverige bli konkurrenskraftigare. Det handlar bland annat om att skapa möjligheter för kvinnor, män och företag att ta tillvara och utveckla sina unika förutsättningar.

”En attityd präglad av företaganda kännetecknas av initiativtagande, aktivt engagemang oberoende och innovation...”

De europeiska strategiska riktlinjerna för sammanhållning innehåller tre huvudpunkter:

- att göra Europa och dess regioner mer attraktiva att investera och arbeta i
- att skapa tillväxt genom förbättrad kunskap och innovation
- att skapa fler och bättre jobb

Under tillväxtpunkten ligger målsättningen att underlätta innovation och främja entreprenörskap.

Inom EU anser man att varje enskild medborgare kommer att behöva en rad nyckelkompetenser för att på ett flexibelt sätt kunna anpassa sig till den snabbt föränderliga och tätt sammanlänkade värld vi lever i. Därför har Europaparlamentet och Europeiska unionens råd utfärdat en rekommendation om nyckelkompetenser, där utbildningsväsendet har en central uppgift.

Rekommendationen anger att utbildningssystemen ska erbjuda alla ungdomar möjligheter att utveckla nyckelkompetenser till en nivå som utrustar dem för vuxenlivet och arbetslivet.

Filippa, Amanda, Fabian och Emil

Detta är listan på de åtta nyckelkompetenser som anses bidra till ett framgångsrikt liv i ett kunskapssamhälle, varav av nummer sju är det vi i det här magasinet kallar entreprenörskap.

1. Kommunikation på modersmålet.
2. Kommunikation på främmande språk.
3. Matematiskt kunnande och grundläggande vetenskaplig och teknisk kompetens.
4. Digital kompetens.
5. Lära att lära.
6. Social och medborgerlig kompetens.
- 7. Initiativförmåga och företaganda.**
8. Kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer.

” Entreprenörskap i skolan är viktigt för att öka ungdomars kunskap om företagande och på sikt öka antalet företagare i Sverige. Jag vill att det ska vara ett perspektiv som genomsyrar all utbildning, säger utbildningsminister Jan Björklund”

Alla kompetenserna anses lika viktiga och många av dem överlappar och kompletterar varandra. Intressant är att initiativförmåga och företaganda har reglerats på EU nivå.

Definitionen av initiativförmåga och företaganda är individens förmåga att omvandla idéer till handling. Det innebär kreativitet, innovation och risktagande och förmågan att planera och leda projekt för att nå de mål som ställts upp.

EU:s rekommendation skriver: ”En attityd präglad av företaganda kännetecknas av initiativtagande, aktivt engagemang, oberoende och innovation både i privatlivet och i samhällslivet och på arbetet. Det krävs också motivation och beslutsamhet för att uppnå de mål som fastställts, oavsett om det gäller personliga mål eller syften som man strävar efter att uppnå tillsammans med andra, exempelvis på arbetsplatsen.”

Vår nationella strategi bidrar till den europeiska sammanhållningspolitikens genomförande i Sverige. Regeringen lyfter fram innovativa miljöer och entreprenörskap som särskilt viktiga insatsområden. Strategin anger att det entreprenöriella perspektivet bör få ett ökat genomslag inom flera samhällsområden och sektorer för att entreprenörskapet i Sverige skall stärkas. Utbildningssektorn spelar en viktig roll i det arbetet.

– Entreprenörskap i skolan är viktigt för att öka ungdomars kunskap om företagande och på sikt öka antalet företagare i Sverige. Jag vill att det ska vara ett perspektiv som genomsyrar all utbildning, säger utbildningsminister Jan Björklund.

Också i 2008 års budgetproposition finns en särskild punkt om entreprenörskap i skolan. Där står:

”Utbildningsväsendet behöver i större utsträckning stimulera unga människor att utveckla sin kreativitet, sin förmåga att ta initiativ och förmåga att se möjligheter och ta ansvar för att själva eller tillsammans med andra driva och utveckla sina idéer. Eleverna måste ges inblick i företagandets villkor för att fler unga ska stimuleras att starta eget företag.

Utbildningsväsendet kan i högre grad än i dag stimulera och entusiasmera unga att bli entreprenörer, men det behövs entreprenörer inom näringsliv, kulturliv och ideella organisationer som samarbetar med utbildningsväsendet för att inspirera både lärare och elever.”

Att entreprenörskap finns med både i den europeiska sammanhållningsstrategin, i Sveriges nationella strategi och i budgetpropositionen visar att detta är en oerhört viktig fråga. Hur tar vi detta vidare in i klassrummen?

NYCKELKOMPETENS

En kombination av kunskaper, färdigheter och attityder. Nyckelkompetens är den kompetens som alla individer behöver för personlig utveckling och utveckling, aktivt medborgarskap, social integration och sysselsättning.

INITIATIVFÖRMÅGA OCH FÖRETAGARANDA

Individens förmåga att omvandla idéer till handling. Det innebär kreativitet, innovation och risktagande och förmågan att planera och leda projekt för att nå de mål som ställts upp.

HUR SKAPAR VI VÄRLDENS BÄSTA SKOLA?

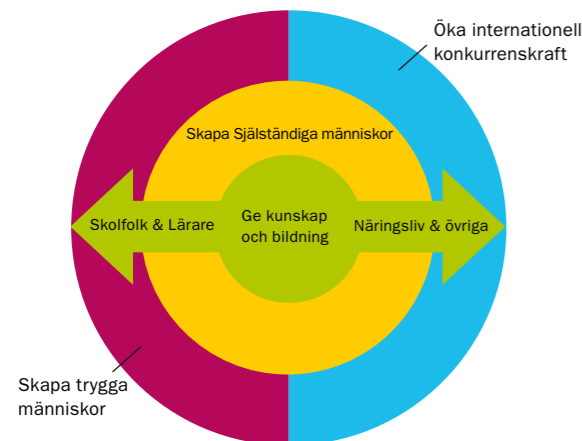
Hur ser framtidens skola ut, vilka är utmaningarna och vad är skolan till för egentligen? Tillsammans med bland annat Myndigheten för skolutveckling har Kairos Future genomfört projektet *Skola 2021*, en studie om framtidens kunskap, skola och lärande där nära 2500 personer fått besvara frågor kring sin syn på skolan och skolans framtid. Stockholmsregionen och Sverige behöver entreprenöriella människor och entreprenörskap är viktigt ur ett näringspolitiskt perspektiv. Vi vet att entreprenörer bidrar till förnyelse i samhället. Vi vet också att barn och ungdomar som redan i skolan fått en uppfattning om företagande och fått träna på att utveckla idéer och projekt blir mer positivt inställda till företagande. Dessutom kommer förmågor som nyskapande och kreativitet att bli allt viktigare i alla delar av samhället framöver, inom offentlig verksamhet, föreningsliv, i den sociala ekonomin och i skolan.

TEXT: KRISTINA GRANDIN

En allt mer globaliserad och föränderlig värld med ändrade värderingar, nya livsstilar och ökade krav och kunskapsklyftor ger skolan nya utmaningar. Något som kommer att få en omfattande betydelse för hela skolsystemet.

”Skolan måste stimulera unga människor att tänja sina intellektuella och entreprenöriella gränser.”

Undersökningen, där såväl gymnasieelever som föräldrar, skolexperter och opinionsbildare i näringsliv och politik ingått, ger både en enhetlig och två helt skilda bilder av vad som är viktigt i framtidens skola. Att skolans främsta syfte är att ge kunskap och färdigheter och att främja självständigt tänkande var alla i undersökningen eniga om. Detta ses som skolans kärnuppdrag. Däremot fanns två helt skilda synsätt på de så kallade tilläggsuppdragen. (Se bild!)

Enligt Mats Lindgren, grundare och vd för Kairos Future Group, skiljer sig åsikterna framför allt om vad skolans utmaning i framtiden är.

– Alla inser att den globala utvecklingen kommer att påverka skolan, men medan lärarna betonar de sociala konsekvenserna av detta, med ökade klyftor och utslagning, ser föräldrar och näringsliv mer till faktorer som stark internationell konkurrens och en global arbetsmarknad.

De flesta ser framför sig en mer marknadsorienterad och kunskapssegregerad skola. Växande kunskapsklyftor, inom och mellan skolor, och ökad konkurrens om elever kommer att leda till att skolorna profilerar sig allt hårdare och att antalet friskolor ökar.

De som arbetar inom skolan betonar också skolan som social miljö och vikten av att minska utslagning och skapa trygghet och trygga elever. De som står utanför skolan, till exempel opinionsbildare, beslutsfattare och personalfolk i näringsliv och offentlig sektor men även föräldrar, anser istället att det viktigaste är att höja Sveriges konkurrenskraft. För dem är en av skolans viktigaste utmaningar att förse landet med toppbegåvningar och entreprenörskraft. De betonar betydligt mer att skolan måste stimulera unga människor att tänja sina intellektuella och entreprenöriella gränser och att satsa på högre och mer intellektuellt krävande utbildningar.

HUR SKAPAR VI DÅ VÄRLDENS BÄSTA SKOLA?

Enligt de flesta gäller det att verklighetsanpassa skolan och att satsa på IT. Det första bör ske genom mer praktik och lärlingssamarbete med lokalt arbetsliv. Ny teknik och nya kommunikationsmönster ska användas för att utveckla pedagogiken och göra undervisningen mer stimulerande. Dessutom behöver lärarutbildningen förändras och skolans mål och uppdrag förenklas.

I skolan läggs grunden för såväl morgondagens arbetsliv som samhällsekonomin. Mats Lindgren anser, att en förståelse för företagsperspektivet inte bara är viktigt för den långsiktiga utvecklingen i Sverige utan också för att ge ungdomar goda förutsättningar för arbetslivet.

– Det är viktigt att dagens elever funderar på frågor som: hur blir jag en bra medarbetare? Hur skapas affärer? Och hur för jag fram och genomför idéer? Detta oavsett om de tänker bli egna företagare eller inte. I Sverige har vi en stark storföretagsstruktur där vi som medarbetare varit kuggar i ett stort maskineri. Men detta förändras snabbt och morgondagens medarbetare kommer i mycket större utsträckning arbeta i entreprenördrivna verksamheter, i mindre företag eller som enheter i större. Och då krävs en förståelse för företagandets villkor, även om man inte själv blir företagare.

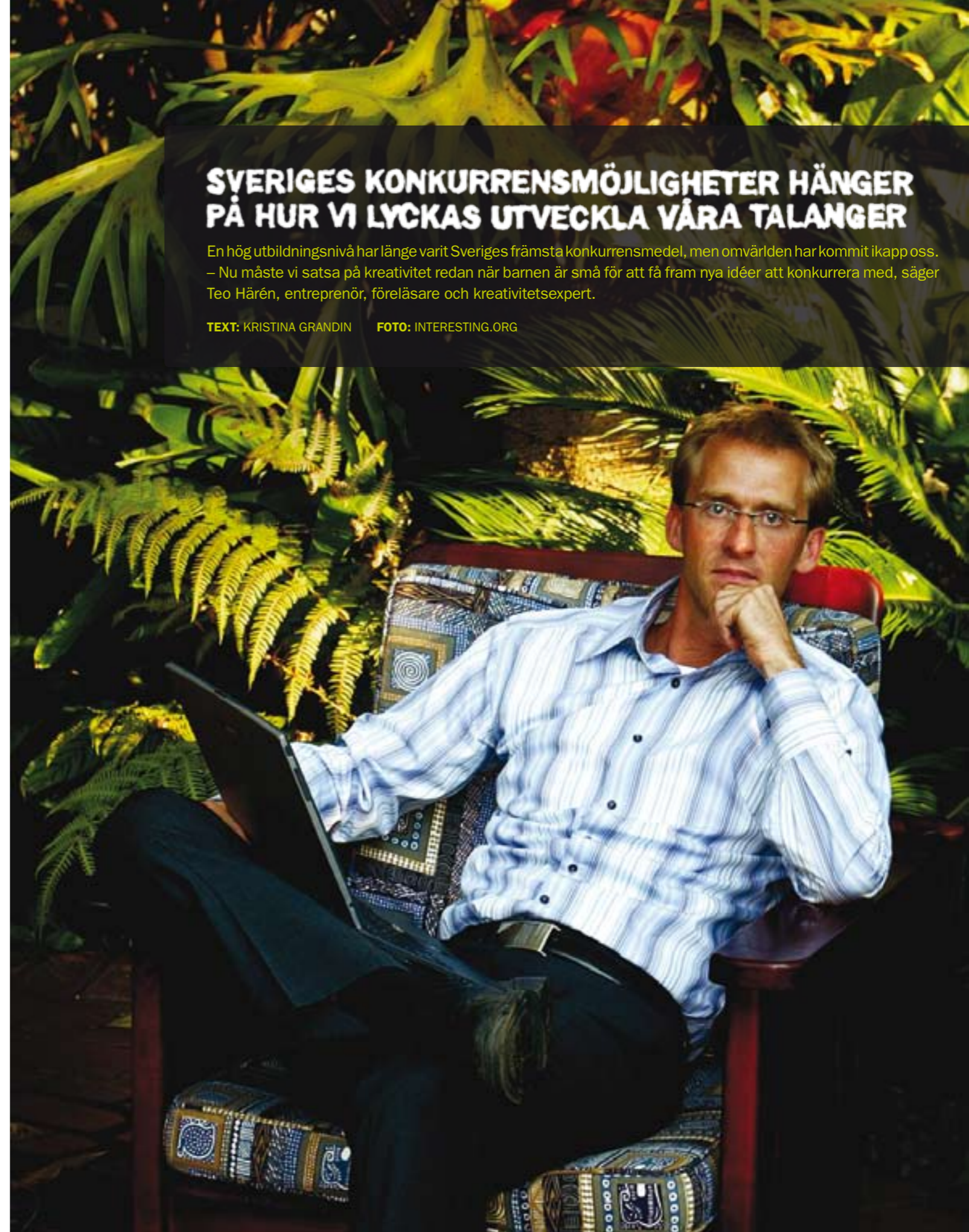
Enligt Mats Lindgren är begreppet entreprenörskap betydligt bredare än bara företagande. Det handlar i grunden om hur man driver förändring oavsett om det handlar om företag, föreningsliv eller samhälle. Och enligt honom är det just entreprenörer som Sverige behöver. Och här har skolan en nyckelroll.

Källa: Kairos Futures rapport ”Skola 2021 – framtidens kunskap, skola och lärande”. Läs sammanfattning av rapporten på www.kairosfuture.com/

SVERIGES KONKURRENSMÖJLIGHETER HÄNGER PÅ HUR VI LYCKAS UTVECKLA VÅRA TALANGER

En hög utbildningsnivå har länge varit Sveriges främsta konkurrensmedel, men omvärlden har kommit ikapp oss. – Nu måste vi satsa på kreativitet redan när barnen är små för att få fram nya idéer att konkurrera med, säger Teo Härén, entreprenör, föreläsare och kreativitetsexpert.

TEXT: KRISTINA GRANDIN FOTO: INTERESTING.ORG

Sverige har sedan länge varit ett land med en hög utbildningsnivå, mycket tack vare skolplikten som infördes 1882. Jämfört med andra länder i världen har Sverige därför under en lång tid haft ett kunskapsövertag. Det har vi inte längre. I dag finns det högt utbildade människor världen över. Som land har Sverige därmed tappat sitt försprång.

Värdet på vår kunskap har dessutom sjunkit. På 60-talet då det inte fanns så många högskoleutbildade i Sverige lönade det sig att utbilda sig. Men från att ha varit en konkurrensfördel är kunskap numera ett grundläggande minikrav.

“Innovation och kreativitet är det enda Sverige och svenska företag har att konkurrerar med idag”

Teo Härén menar att vi i Sverige lever i en kunskapsbubbla. Vi tror att vi har mer kunskap än andra länder, vilket är fel. Antalet människor med högskoleutbildning i världen har exploderat. För de internationella företagen finns det massor av välutbildade människor att välja bland. Dessutom kan kunskap köpas billigt. Till skillnad mot tillverkning där konkurrensfaktorer som miljöförhållanden, transporter och liknande spelar in, kan kunskap skickas gratis i realtid. I och med Internet har kunskap blivit tillgängligt för de allra flesta. All världens information och utbildning finns att tillgå över nätet. Som exempel nämner Teo Härén att det bara i Sydafrika finns ett universitet med 35 000 on-line studenter.

– Om vi alla har samma kunskapsnivå, dvs. om det inte längre är bara vi i västvärlden som sitter inne med bra utbildning – vad kan vi då konkurrera med? Värdet på kunskap har sjunkit, däremot har värdet på kunskap tillsammans med kreativitet och nya idéer ökat, säger Teo Härén.

Genom att Sverige har förlorat sitt kunskapsövertag är det just innovationsförmågan som är det bästa kortet att spela ut.

– Innovation och kreativitet är det enda Sverige och svenska företag har att konkurrera med i dag. I Asien jobbar människorna hårdare, har en bättre kunskapsbas och en större inre marknad.

UTVECKLINGSLÄNDERNA HAR SPRUNGIT OM OSS.

Att vi västvärlden kallar Kina och en rad andra länder för utvecklingsländer är, enligt Teo Härén, ett livsfarligt sätt att tänka, eftersom det antyder att vissa länder istället för att fortsätta utvecklas redan är ”färdiga” länder.

– Företagen i de så kallade utvecklingsländerna konkurrerar inte längre enbart med pris. De konkurrerar också med kunskap och kvalitet. Av de fem bolag som har högst IT-ranking i dag hamnar Accenture och IBM på de översta två platserna. Därefter kommer tre indiska företag.

Teo Härén nämner gärna Kina som exempel på ett land som kommer att ge Sverige hård konkurrens i framtiden. Landet besitter betydligt mer kunskap än vad Sverige gör. De senaste åren har Kinas ekonomi dessutom vuxit snabbare än vad någon annan ekonomi gjort i världshistorien. Frågan är inte om, utan när Kina går om USA och blir världens största

ekonomi. Intressant att veta är också att det i dag finns över 100 miljoner kineser som lever med en högre genomsnittlig levnadsstandard än den i Sverige.

Teo Härén anser att ny kunskap är mer värd än gammal.

En viktig faktor för Sveriges chanser att hävda sig i den globala konkurrensen är att bli bättre på omvärldsbevakning. I dag vet vi mycket om vad som händer i västvärlden men oftast väldigt lite om vad som händer i Asien.

– Kina är världens största marknad och här i Sverige vet vi ärligt talat inte speciellt mycket om vad som händer där. Vi vet inget om den tekniska utvecklingen, om trenderna eller om de ekonomiska marknaderna.

De flesta svenskar känner till George Bush, Madonna och Bill Gates. Men hur många kan namnet på Kinas president, Kinas största sångerska eller chefen för Kinas största företag? (Kinas president heter Hu Jintao, sångerskan Wei Wei och chef för China Petroleum & Chemical är Wang Tianpu.)

– I Kina har människor kunskap både om den västerländska kulturen och om det som händer i deras egen del av världen. Det är något vi kan dra lärdom av.

“Teo Härén frågar sig: Vad är Sveriges vision? Vilka är Sveriges värdeord?”

Teo Härén menar att värdet på bra idéer ökar och att Sverige därför borde satsa på att få fram fler idéer. Dessutom anser han att ny kunskap är mer värd än gammal. På mycket av det som händer i samhället är den gamla kunskapen inte längre applicerbar. Därför behöver vi ”nyskap”, det vill säga förmågan att ta till oss nya idéer.

– För Sverige är det viktigt att kliva upp i värdekedjan genom att utveckla förmågan att ifrågasätta kunskap och att kunna hitta på nya saker. För att få fram fler idéer krävs det att vi satsar betydligt mer på kreativitet - och det måste vi göra redan när barnen är små. Ju äldre vi blir och ju mer vi lär oss, desto mindre blir ofta kreativiteten. Men vi har alla potential att bli mer kreativa.

De flesta företag har en vision. Teo Härén frågar sig: Vad är Sveriges vision? Vilka är Sveriges värdeord? En vision skulle kunna vara att Sverige ska bli det land i världen som är bäst på att tänka nytt!

– Vi har bra förutsättningar i Sverige. Vi är ett av världens mest beresta folk, vi vet hur världen ser ut. Som land är Sverige tryggt, välutbildat, tolerant och öppet. Vi borde bjuda in smarta, kunniga och kreativa människor från andra länder.

– Tänk vad spännande om Sverige marknadsförde sig som ett land som tar emot nya talanger och 100 000-tals kreativa människor kom hit och inspirerade oss!

OM TEO HÄRÉN

Teo Härén nominerades till årets entreprenör 2003 av tidningen Shortcut och Företagarna.

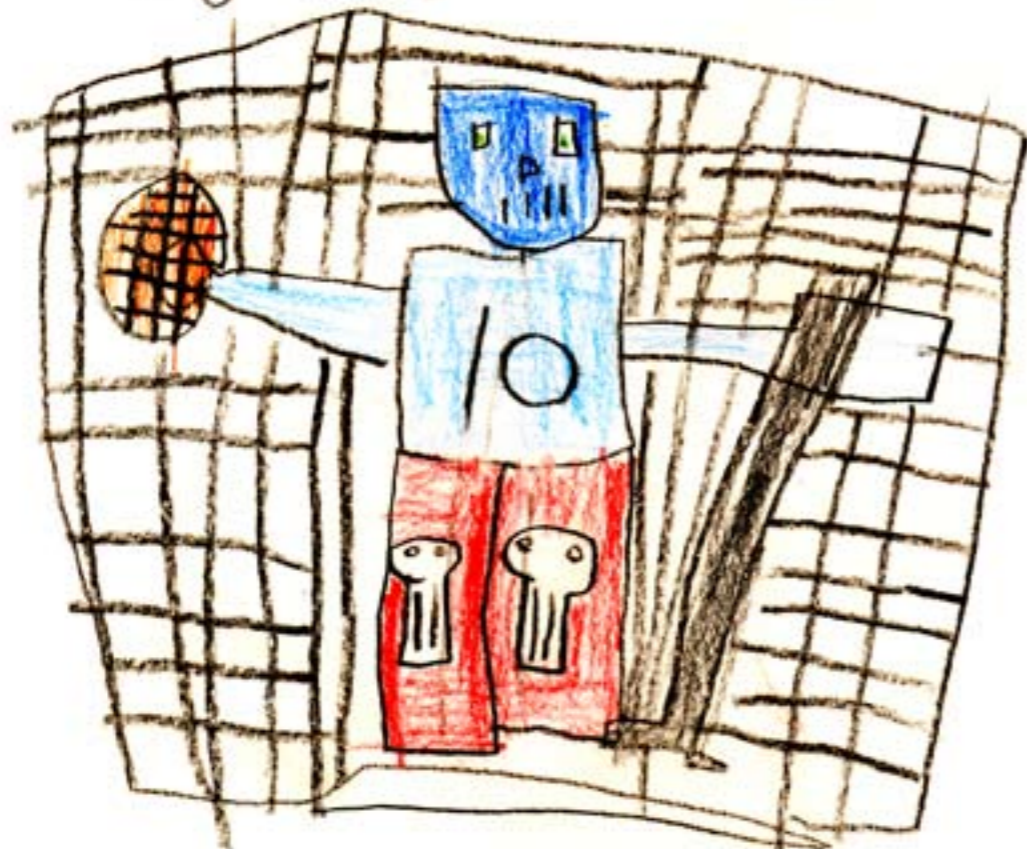
Tillsammans med sin tvillingbror Fredrik Härén har han startat företaget och idéverkstaden Interesting.org. Under de senaste åren har bröderna startat totalt fem nya bolag.

Teo Härén har skrivit boken *“Härbeta – arbeta där du gör det bäst”* och varit medförfattare till *“Idébok”, “Idébok 2”* och *“Idébok för föräldrar”*.

Bröderna Härén är några av Sveriges mest uppskattade, efterfrågade och professionella talare. De har tillsammans tilldelats utmärkelsen *“Årets Talare 2006”* eftersom de under sina kreativitetsföreläsningar inspirerat 100 000-tals människor över hela landet att våga tänka annorlunda. De brinner för att förmedla budskapet om värdet i att utveckla sin kreativitet.

För mer information, se www.interesting.org

Jag ska göra hockeyspel.

Hockeyspel av Gabriel

KREATIVITET OCH NYTÄNKANDE PÅ SCHEMAT

Alla barn och unga behöver få möjlighet att utveckla sin handlingskraft, sitt självförtroende, sin nyfikenhet och sin kreativitet. De behöver tränas i att våga ifrågasätta och att kommunicera sina idéer med omvärlden. Skolan känns som ett självklart forum för detta - men inte det enda. Föräldrarna har också ett stort ansvar.

TEXT: KRISTINA GRANDIN

ILLUSTRATIONER: ELEVER I KLASS 1 EKEBYHOVSSKOLAN

Teo Härén, entreprenör, föreläsare och kreativitetsexpert, har skrivit *Idébok för föräldrar*, en bok om hur föräldrar bevarar sina barns kreativitet samtidigt som de utvecklar sin egen. För vi vuxna har mycket att lära av barnen om kreativitet, fantasi och nytänkande, menar han.

– Kreativiteten finns naturligt i oss som barn, men sedan försvinner den gradvis hos många människor. Kreativitet är faktiskt den enda egenskap som aktivt tränas bort.

Med all den kunskap vi inhämtat borde vi vuxna, anser han, egentligen kunna vara mycket mer kreativa än vi är. Vuxna fastnar ofta i gamla tankesätt på grund av vana, lathet eller vilja att passa in, medan barnen är mer nyfikna, ifrågasättande och kommer med helt nya idéer.

“Det är inte fel att hitta rätt svar, men att hitta ett annat rätt svar är fantastiskt!”

Ett exempel på detta, som Teo Härén ofta använder under sina föreläsningar, är hur barns och vuxnas svar skiljer sig åt på frågan: “Om ni fick ett extra par ögon, var skulle ni välja att sätta dem då?” Nio av tio vuxna svarar nacken. Barn svarar ofta att de vill ha ögonen på fingrarna så att de kan titta runt hörn och i hål eller något annat roligt och påhittigt.

– Exemplet visar hur lite kreativa vi egentligen är. Vi hämmas av våra kunskaper och av vad vi hört tidigare. Vuxna försöker ofta att hitta det “rätta” svaret snarare än att tänka nytt och kreativt. Det är inte fel att hitta rätt svar, men att hitta ett annat rätt svar är fantastiskt!, säger Teo Härén.

Men kunskap behövs naturligtvis också. Kreativitet handlar, enligt Teo Härén, nämligen i grund och botten om en enda sak: att kombinera det vi redan vet på nya sätt.

Skolan spelar en viktig roll i ett barns utveckling, inte bara som förmedlare av kunskap utan också som en plattform för hur barnet lär sig vara ifrågasättande, nytänkande och kreativt.

Genom entreprenöriellt lärande tar vi vara på barnens inneboende nyfikenhet och fantasi. På så sätt medverkar skolan till att skapa ett mer kreativt samhälle.

Kattdagis av Erika

– Lärarna måste våga vara kreativa – hur ska barnen annars kunna bli det? Och lärarna måste även våga göra saker annorlunda. Barn gör, som bekant, som vi gör, inte som vi säger.

Teo Härén besökte nyligen en Montessoriskola där eleverna under vissa arbetspass låg och satt lite här och var i klassrummet. För många lärare skulle det säkert kännas otänkbart att genomföra undervisningen på ett sådant sätt.

– En kille låg under ett bord och löste mattetal. Det var där han trivdes bäst. Det fick mig att tänka på hur det var när jag själv gick i skolan. Femtio procent av min energi gick åt till att inte våga på stolen. Det hade ju varit mycket bättre om jag lagt den energin på skoluppgifterna i stället.

Både lärare och föräldrar måste våga utmana gamla sanningar och testa nya “galna” idéer. Att vara kreativ handlar om att pröva nya idéer, hitta alternativa svar och skapa sina egna lösningar.

– Alla idéer är inte bra, men det är större chans att du hittar en riktigt bra idé om du har hundra idéer att välja bland. Ett tips för den som vill bejaka sin kreativitet är att skriva ned sina idéer i en bok.

En av Teo Häréns egna, nytänkande idéer är att införa en renodlad kreativitetstimme på schemat. Han anser att alla

Ridtävling av Lisa

skolor borde ha minst en undervisningstimme i veckan då eleverna övar sin fantasi och kreativitet.

– Tänk vilken imagegrej det skulle kunna bli! "I vår skola är det obligatoriskt att behålla sin kreativitet". De skolor som inför detta skulle kunna marknadsföra sig genom att visa att "hos oss är inte bara kunskap utan också nytänkande viktigt".

Ett annat utmärkt sätt att främja kreativitet och nytänkande är att ställa frågor. Detta är en vanlig sysselsättning hos barn och något som vi vuxna absolut bör uppmuntra. Den vanliga "varför-leken" där barnet frågar "varför?" fem eller fler gånger, får oss att tänka efter och är en effektiv metod att hitta orsaker och sammanhang. Ett annat bra sätt att förstå eller associera till ett problem är att ställa frågorna: vad? var? när? hur? varför? och vem? Svaren vi får är lika ofta överraskande som bra.

–Min son ställer ofta varför-frågor. Jag vet att många tycker det är tröttsamt, men egentligen är det faktiskt väldigt kul. Leken tvingar mig verkligen att tänka efter och att ifrågasätta minsta lilla sak. Han hjälper mig att se olika samband och att bli mer kreativ.

Teo Härén tycker att det är viktigt att vi ger oss tid att lyssna på barnen och låta dem komma med egna idéer och lösningar. När ditt barn frågar "vilken väg ska vi gå till skolan i dag?" kan du som förälder svara: "Har du ett förslag? Vilken väg tycker du vi ska gå till skolan i dag?" Genom att låta barnet komma upp med egna förslag och lösningar övar du det i att tänka självständigt och barnet känner sig också mer delaktigt.

"Att vara kreativ handlar om att pröva nya idéer, hitta alternativa svar och skapa sina egna lösningar"

Vi behöver entreprenöriella människor inom alla områden i vårt föränderliga samhälle. Företag och organisationer efterfrågar i dag, i mycket högre grad än tidigare, människor med kreativitet och nyskapar- och problemlösningsförmåga. Det är skolans och föräldrarnas kanske viktigaste uppgift att tillvarata och stimulera våra barns och ungas förmågor och förbereda dem inför framtiden.

VAD ÄR KREATIVITET?

Kreativitet är förmågan att hitta på saker, använda sin fantasi och göra något med den. Det kan handla om uppfinningar, hantverk eller till och med undervisning. En kreativ person kan hitta nya vägar när det behövs och ibland när det egentligen inte behövs. All kreativitet utgår från individen, men idéer kan bearbetas kollektivt som till exempel vid brainstorming.

Kreativitet betyder också att kunna bryta med det man brukar tänka och göra. Den kreative kan använda sin kreativitet till att se på världen från en annan synpunkt. Den kreative kan variera sitt sätt att lösa problem och att uttrycka sig.

KREATIVITETSTIPS UR IDÉBOK FÖR FÖRÄLDRAR

av Teo och Fredrik Härén

Låt barnen lära dig att inte bara ge förutsägbara svar som alla redan hört. Försök att sluta minnas och börja tänka själv.

Uppmuntra och inspirera barn att skapa nya ord. Rätta inte alltid.

"Pappa, vad dricker du?"
"Lättöl!"
"Men igår drack du ju starköl!"
"Ja?"
"Varför heter det inte tungöl då?"

Svara aldrig därför

Nästa gång du får frågan "varför?", prova att ge ett svar. Har du tur kommer barnet att nappa och under fniss och skratt ställa följdfråga på följdfråga. Ni kommer att lära er massor! Och när barnet till slut ger upp, ställ själv frågan "varför?" för att hålla kedjan igång.

Para ihop två saker och få något helt nytt.

Låt barnen prova själva!

Att lära barn bli kreativa, fritt tänkande individer låter bra i teorin, men det kan lätt bli både svårt och jobbigt i verkligheten. Det svåra ligger inte i att uppmuntra barna att våga prova egna vägar – utan i att faktiskt låta dem springa iväg på dessa vägar även när du som vuxen är helt säker på att det är fel.

Var inte så rädd för att göra fel!

Även om barn är kreativa av naturen kan du som vuxen hjälpa barnen att inse kraften i att leta efter andra lösningar. Annars är risken stor att barnen snabbt får för sig att en massa fullt möjliga saker inte går att göra.

Uppmuntra barnen att hitta egna frågor. Och egna svar.

Förr: $3 + 4 = ?$ Nu: $7 = ?$

Lär av barnen och säg sanningen oftare.

Thomas har forskat om sitt favoritämne rymden. Fröken frågar: "Hur många spionsatelliter finns det?" Thomas svarar: "Om jag visste det skulle det ju inte vara spionsatelliter."

Improvisera mera!

Låt barnen laga mat utan recept utifrån vad som finns i skafferiet och kylskåp.

Stimulera kompetenser!

I boken *Så tänds eldjälar* beskrivs 22 kompetenser som stimuleras av ett entreprenöriellt lärande. Kompetenserna ger unga människor en förmåga att hantera sin framtid och morgondagens samhälle. Det handlar om såväl självkännedom som ta-sig-församhet och förändringskompetens. Entreprenöriellt lärande är ingen metod – egentligen kan man göra precis vad som helst så länge kompetenserna stimuleras. Och landets skolor har ett medvetet val att göra – vad vill de att eleverna ska ha med sig i bagaget när de lämnar dem och fortsätter sin livsresa?

TEXT: MIA HELLSTRÖM

– Oavsett hur utbildningen och skolgången har sett ut så lämnar varje elev högstadiet eller gymnasiet med någon form av kompetens. Där finns det en möjlighet att påverka, menar Christer Westlund, som tillsammans med Marielle Peterson skrivit boken *Så tänds eldsjälarna*.

För att komma igång kan en skola fundera över sina verksamhetsresultat. Hur vill vi att eleverna ska vara rustade för framtiden när de lämnar vår verksamhet? Detta kan vara motivation nog att fråga om det traditionella och släppa in entreprenöriella vindar i såväl skolmiljö som pedagogik. Ett entreprenöriellt lärande ger eleverna verktyg att hantera dagens tidsanda och snabba förändringar. För faktum är att den psykiska ohälsan bland unga aldrig har varit så stor som nu. Samhället utmanar ungdomarna med oändliga möjligheter och det kan vara svårt att hitta sin plats och sin egen väg framåt. På sikt skapar det entreprenöriella lärandet en förståelse hos ungdomarna för hur de kan skapa sin framtid och egen försörjning.

– Det goda exemplet finns bland annat att hämta på Broby Grafiska i Sunne. Hälsa och Ledarskapsprogrammet är en gymnasieutbildning där eleverna lär sig att göra sin kunskap värdefull för andra. Eleverna motiveras med bland annat eget ansvar. De får lära sig att stå på egna ben - för det är så det fungerar ute i verkliga livet, menar Christer Westlund.

Att frigöra förmågor och locka fram framtidens entreprenörskapsaktiga individer ställer dock nya krav på pedagogen - den traditionellt pedagogstyrda undervisningen ersätts av ett lärande där eleverna får vara delaktiga. Pedagogen berättar inte vad som är rätt utan stimulerar en sökprocess och ett arbetssätt där det finns många vägar till kunskap.

Exempelvis en presentationsövning som börjar med ett tio minuters föredrag – behöver inte ta slut där. Vad händer om eleven får i uppgift att bygga på och utöka kunskaps- och informationsmängd i sitt anförande? En till slut 20 minuter lång presentation om giraffspråket kan sluta i såväl en workshop och undersökningar ute i arbetslivet på hur språket tillämpas i verkligheten. Exemplet finns att hämta på Broby Grafiska – där det entreprenöriella lärandet i detta fall väckte ett stort engagemang.

– En entreprenörskapsaktig person är en aktiv människa som tar sig för, menar Christer Westlund.

Att göra sin kunskap värdefull för andra handlar dock inte nödvändigtvis om att starta eget företag – även om det kan vara ett av många möjliga framtidsval. Handlingskraft och förändringsvilja är av godo för vilken organisation eller vilket företag som helst och gynnar hela samhället. Ett entreprenöriellt lärande stimulerar framtidens förnyare och utvecklare och frigör de förmågor som krävs i en allt konkurrenskraftigare värld.

Christer Westlund

FAKTA

Christer Westlund har bland annat varit med och startat det första Drivhuset i Sverige och utvecklat Hälsa och Ledarskapsprogrammet på Broby Grafiska i Sunne. Boken *Så tänds eldsjälarna* om entreprenöriellt lärande, som Christer Westlund skrivit med Marielle Peterson, har blivit ett mycket populärt hjälpmedel i landets skolor.

LÅT INTE KÖNSROLLERNA BEGRÄNSA BARNEN

De flesta av oss tror att vi behandlar tjejer och killar på lika villkor. Men gör vi verkligen det? Ofta ser vi inte själva att vi sitter fast i könsroller som vi för över på våra barn. Och även om vi gör detta omedvetet, påverkas barnen av våra förväntningar på hur tjejer och killar ska vara. När vi hindrar barnen att utveckla sina förmågor utifrån individuella förutsättningar och intressen, begränsar vi dem. Med ett jämställdhetsperspektiv i skolan får barnen chans att utveckla just sina talanger - oavsett kön.

TEXT: KRISTINA GRANDIN

ILLUSTRATION: SIMON RENSTRÖM

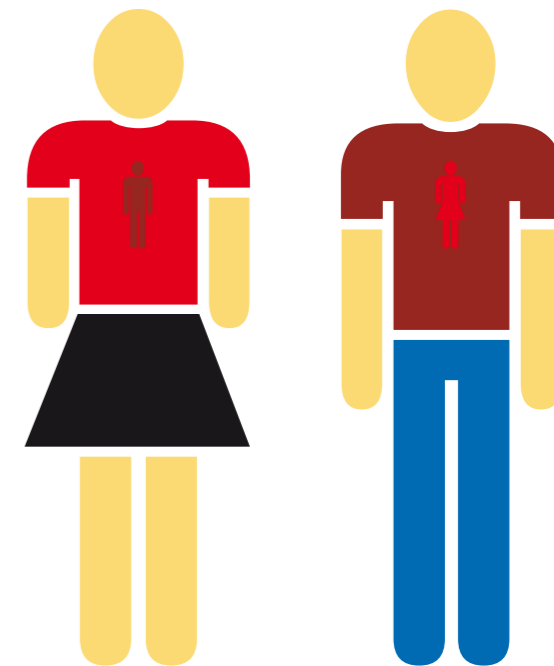
FOTO: JOHAN WAHLSTRÖM

Skolan har stort ansvar för att öka medvetenheten om jämställdhet, motverka traditionella könsroller och att rusta barnen inför framtiden. Morgondagens samhälle kommer att vara ännu mer föränderligt. Barnen kommer att behöva en bättre självkännedom och bredare kompetens än vad som har varit nödvändigt tidigare. Skolan måste därför ge dem möjlighet att träna och utveckla olika sidor av sig själva och inte stänga in barnen i begränsande könsroller.

Kajsa Wahlström, pedagogisk konsult i jämställdhetsfrågor och pionjär inom svensk jämställdhetspedagogik, menar att det handlar om att låta både flickor och pojkar pendla mellan olika roller. Som förskolechef ledde hon under slutet av 90-talet ett uppmärksammat jämställdhetsprojekt på Tittmyrans och Björntomtens förskolor i Gävle. När de första barnen från de jämställda förskolorna kom till skolan märktes en skillnad. Lärarna reagerade på att flickorna tog plats på ett självklart sätt och att pojkarna var sociala och hänsynsfulla.

– En vanlig föreställning är att jämställdhet i skolan bara gynnar flickorna, men pojkarna har minst lika mycket att vinna på jämställdhetspedagogiken, säger Kajsa Wahlström. Poängen är inte att byta utan att bredda könsrollerna. Det viktiga är att barnen inte begränsas på grund av sitt kön utan får möjlighet att utveckla alla de färdigheter som krävs för att de ska kunna bli kompletta människor.

Det kan vara svårt att föra över ett jämställdhetstänkande till

barnen om de vuxna själva sitter fast i gamla könsroller. Därför, menar Kajsa Wahlström, behöver alla pedagoger börja med att titta på sig själva.

– Som pedagog måste du ifrågasätta dig själv och dina handlingar, vilket kan vara ganska krävande. En förutsättning för förändring är att vi lär oss att se våra egna fördomar och tänker på hur vi vuxna uppför oss både mot barnen och mot varandra.

För att bryta invanda könsroller bör, enligt Kajsa Wahlström, eleverna periodvis delas upp i pojk- och flickgrupper för att få möjlighet att träna på de färdigheter som traditionellt sett tillhör det motsatta könet. Detta kallas kompensatorisk pedagogik. Flickorna får till exempel hjälp att utveckla mod, egen vilja, initiativförmåga och självförtroende, medan pojkarna får möjlighet att utveckla empati, hjälpsamhet, positiv kroppskontakt och ett nyanserat språk.

Ett konkret exempel kommer från en skola som under en idrottslektion i innebandy delade upp klassen i en pojk- och

Kajsa Wahlström hedrades 2005 med ett jämställdhetspris

en flickgrupp. Tidigare när alla spelat tillsammans var pojkarna bra på att dribbla och göra mål medan flickorna var bra på att passa och samarbeta. Nu fick grupperna öva olika färdigheter separat. Tjejerna fick poäng när de tog bollen och gjorde mål och pojkarna när de passade. Efter den kompensatoriska träningen sattes grupperna ihop. Både killarna och tjejerna tyckte nu att det var roligare att spela tillsammans.

För Kajsa Wahlström är det viktigt att jämställdheten följer eleverna som en röd tråd genom hela skoltiden.

– Jämställdhetspedagogik är inget avgränsat arbete som du kan genomföra under en termin för att sedan luta dig tillbaka. Det gäller att hålla diskussionen levande hela tiden, annars är det lätt att falla tillbaka i gamla vanor.

OM KAJSA WAHLSTRÖM

Som chef för förskolorna Tittmyran och Björntomten inledde hon 1995 arbetet med att utveckla jämställdhetspedagogiken. I dag är Kajsa Wahlström verksam som pedagogisk konsult i jämställdhetsfrågor och som föreläsare. Hon har skrivit böckerna "Flickor, pojkar och pedagoger" och "Metoder för flickor, pojkar och pedagoger".

2004 blev hon årets Doris Olsen-stipendiat och 2005 hedrades hon med ett jämställdhetspris från Delegationen för jämställdhet i förskolan.

Mer info under www.tittmyran.se.

KAJSAS JÄMSTÄLLDHETSTIPS

Tänk igenom vad du säger och hur du säger saker till dina elever. Om du talar eller ger uppmaningar på olika sätt beroende på om du pratar med en flicka eller en pojke – då är du inte jämställd.

Låt samma regler gälla för pojkar och flickor.

Observera dig själv och dina kollegor för att se vilka elever som får flest negativa tillsägelser, vilka som ges mest talutrymme, vilka som får mest beröm och så vidare. Det är viktigt att ge alla elever positiv bekräftelse för deras specifika kompetens.

Använd både kvinnor och män som exempel i din undervisning. T ex när du pratar om förebilder, väljer författare eller läser citat.

KATTDAGIS ELLER IDOLJURYN? VIKTIGT ATT TA BARNENS FRAMTIDSPLANER PÅ ALLVAR

Vad drömmer dagens barn om att bli när de blir stora? Vad tycker de är roligast i skolan? Och vad tror de behövs för att de ska kunna uppnå sina drömmar? Vår reporter har träffat sex elever i klass 1 på Ekebyhovsskolan på Ekerö.

TEXT: KRISTINA GRANDIN

FOTO: ANNE LILJEROTH

Olivia & Erika

Det är en vacker men kylig höstdag. De guldgula löven singlar långsamt ner från träden, när jag går över den stimmiga skolgården. Några barn klänger på klätterställningen Hop-petossan, medan andra hoppar rep. Inne på avdelningen Mundes verkstad träffar jag fritidspedagogen Ewa Lindroos och några av hennes elever. Tillsammans med Alice, Olivia, Erika och Gabriel, 7 år och Sebastian och Lisa, 6 år, sätter vi oss vid ett av de färgfläckade bordet för att prata om deras drömjobb. Klassen har i förväg fått rita om detta och när teckningarna kommer fram på bordet börjar barnen entusiastiskt prata i munnen på varandra om sina framtidsplaner.

Vad skulle ni helst vilja jobba med när ni blir stora och vad tror ni behövs för att klara det jobbet?

Olivia: Jag vill ta hand om djur som inte har någon ägare och då tror jag att jag behöver vara snäll.

Gabriel: Jag vill göra hockeyspel eller så vill jag bli polis. Jag tror det är bra att vara snabb om man ska bli polis.

Olivia: Och stark måste du vara.

Lisa: När jag blir stor vill jag rida, hoppa över hinder och vinna priser. Det är för att jag älskar hästar och går på ridning nu.

Erika: Jag tycker också om djur så jag vill ha ett kattdagis. Eller hunddagis... Men det var för svårt att rita en hund så jag gjorde ett kattdagis.

Alice: Kattdagis tänkte jag också på, men du ritade det så jag har bestämde att jag vill vara med i Idoljury i stället.

Sebastian: Jag vill bli rockstjärna! Då måste man kunna stå på en scen. Och man får inte vara blyg. Det får man träna på.

En livlig diskussion uppstår bland barnen om hur Sebastian kan träna sig inför yrkesrollen som rockstjärna. Någon föreslår att Sebastian ska börja med att mima, en annan att han ska sjunga lite varje dag. Självt kommer Sebastian fram till att det vore smart att först uppträda inför en mindre publik, innan han ger en jättestor konsert.

Vad lär ni er i skolan som kan vara bra att kunna i de här jobben?

Gabriel: Vi lär oss matte. Det är bra för då kan jag räkna tjuvarna.

Erika: Det är också bra att kunna räkna när man står i kassan på kattdagiset.

Lisa: Jag kan räkna mina priser!

Sebastian: Och jag kan räkna publiken!

Olivia: Läsa är också bra att kunna.

Alice: I alla fall om man ska bli sagotant på skolan.

Vi pratar om lärarens betydelse för att det ska vara lätt att lära och vara kul att gå till skolan.

“Jag vill ta hand om djur som inte har någon ägare och då tror jag att jag behöver vara snäll.”

Sebastian & Gabriel

Barnen berättar att det är viktigt för dem med en bra "fröken". Har de inte det känns det pirrigt att gå till skolan. Några av barnen har redan erfarenhet av andra skolor eftersom de är nyinflyttade.

Vad är roligast i skolan?

Alice: Det är roligast att få hitta på något eget som jag sedan får visa för alla i klassen.

Erika: Vi har två dockor, Trulle och Trulsa, och till dem gör vi en massa saker.

Lisa: Vi har byggt en bil, och en skola, och ett hav och en strand. Allt är gjort i kartong som vi har målat.

“Jag tycker det är roligast när vi byter kompisar och leker blandat killar och tjejer.”

Erika

Olivia: Jag tycker det är roligast när vi byter kompisar och leker blandat killar och tjejer.

Sebastian: Ja, vi lär oss leka med andra som vi inte brukar leka med.

Gabriel: Jag tycker det är roligast att gå till maten, för då får vi gå på de storas gård.

Lisa: Se på film. När jag gick i sexårs fick jag lära mig allt om rymden.

Gabriel: Det är bra om man vill bli astronaut.

Alice: Han Fuglesang kanske kollade på film när han var liten.

Sebastian: Han borde ha tittat på Star Wars i så fall. Där åker de jättemycket i rymden.

Jag är nyfiken på vad barnen känner till om olika yrken och om de har några förebilder.

Känner ni någon som verkar ha ett roligt jobb?

Gabriel: Ja, min kompis, nej morbror menar jag, Frank, han jobbar som polis. Han har berättat för mig hur det är. Och farfar, han jobbar på Saab. Där får man jättefina grejer.

Erika: Min morbror jobbar på ett jobb som säljer gossedjur och svenska tröjor och sånt. Han har en massa roliga saker där. Det verkar kul.

Olivia: Mammans kompis är sjuksköterska. Det verkar spännande att hjälpa folket och att ge dem mediciner och sånt. Min mormor är sjuk och jag vill hjälpa henne, så jag ska nog bli sjuksköterska i stället.

Lisa: Min morbror jobbar i två affärer, en sportaffär och en sängaffär. Han får stå i kassan. Man kan ju ha flera jobb!

Man kan både stå i kassan och vara djurskötare. Åh, det är så mycket jag vill göra.

Olivia: Jag med. Ibland vill jag bygga hus och ibland vill jag sy. Det är svårt att välja vad jag ska jobba på för ställe.

Verkar det roligt att jobba?

Alice: Om man är programledare, då kanske det är kul att jobba. Jag vill bli programledare på Bollibompa.

Sebastian: Det som är kul är att man kan fixa saker. Då blir man glad för att man klarat jobbet som man aldrig klarat av förut. Kanske gör man något på datorn.

Gabriel: Jag kan göra egna dataspel och en hemsida. Det skulle vara kul!

Alice: Jag vill bestämma.

Olivia: Jag vill inte bestämma något. Det som är kul är att lära känna folk och att få nya kompisar.

Gabriel: Ja, i Tyskland verkar det kul att jobba för de har coolare polisbilar där. Då kommer jag att vara Polizei. Fast då måste jag ju så klart prata tyska...

Lisa: På zoo i Eskilstuna har de vita tigrar. Det skulle nog vara kul att jobba där. Och spännande förstås.

Lisa

En klocka ringer på avstånd. Både vår pratstund och bullarna är slut. Det är dags för lunchrast. Barnen springer ut, lyckliga över att få gå över de större barnens gård, som de drömmer om och längtar efter att själva få vara på. Ett mål som ganska snart kommer att uppfyllas.

Det slår mig hur viktigt det är att vi vuxna tar vara på våra barns drömmar, att vi hjälper dem att fantisera och måla upp en bild av allt de kan göra. Och att vi stöttar dem att hitta sin egen väg i livet. Genom att, redan när de är små, lära barnen sätta upp mål och att hjälpa dem uppnå dessa kan vi ge dem en tro på att allt är möjligt.

MÅLINRIKTNING OCH FRAMTIDSTRO HOS NACKAUNGDOMAR

I ett samtal med elever på Nacka gymnasium diskuterar vi
entreprenörskap, yrkesval, drömmar och framtidsplaner.

TEXT: KRISTINA GRANDIN FOTO: ANNE LILJEROTH

Vi har stämt möte i skolans cafeteria. Mitt första intryck är att Nacka gymnasium är en modern och inspirerande skola. Det är inte bara arkitekturen som bidrar till det intrycket utan också blandningen av människor jag ser här. Utbildningarna som erbjuds de runt 1 900 eleverna varierar från teoretiska till mer praktiska och kreativa program. Det är en blandad grupp som jag slår mig ner med i ett av skolans grupprum.

Min första fråga till eleverna gäller entreprenörskap. Vad är det och vad tänker de på när de hör ordet?

Någon har aldrig hört ordet tidigare. Någon annan undrar om det inte har med företagande att göra. En tredje menar att det betyder att försöka få en idé såld.

– För mig betyder entreprenörskap att få saker gjort. Att förverkliga sina idéer och drömmar, säger Mimmi.

Hon går tredje året på en designutbildning och har redan hunnit skaffa viss erfarenhet av företagande genom att hennes klass har Ung Företagsamhet på schemat. Mimmis UF-företag arrangerar modevisningar.

Jennie och Ronja, som går frisörutbildningen, har valt till ämnet småföretagande eftersom de tror det kan vara bra att kunna i deras kommande yrke.

Får ni idéer i skolan och hur använder ni i så fall er kreativitet här?

– På Bygg när något inte fungerar får vi improvisera för att försöka lösa problemet. Det är mycket roligare att komma upp med egna idéer och göra det man själv vill än att följa ritningar, säger Lukas.

Jennie och Ronja berättar att de ibland får göra precis vad de vill. Till exempel när de har ämnet hårvård och ska göra frisyren på varandra. Då kan de testa helt fritt. Men Jennie tillägger att det ibland också är skönt när någon säger exakt vad de ska göra.

– På Textilt modeskapande får vi vara hur kreativa som helst. Vi får ett ord eller en ram att hålla oss inom och sedan är det upp till oss vad vi vill göra av det. Det är jättekul! säger Mimmi.

Simon och Lova går på Samhällsprogrammet och jobbar därför sällan särskilt praktiskt.

– Egentligen skulle vi också kunna vara mer kreativa. Till exempel skulle vi kunna redovisa våra arbeten på ett roligare, mer kreativt sätt. Men oftast känns det som om det skulle ta längre tid och därför gör vi inte det, berättar Lova.

Vad är roligast i skolan och vad skulle ni vilja ha mer av?

Mimmi tycker att det som är absolut roligast är att få vara kreativ och att arbeta med händerna. Lukas håller med. För honom är det mycket roligare med en hel byggdag än en dag med teori.

Simon och Lova anser att det viktigaste i skolan är människorna runt omkring och att ha bra och intressanta lärare. De menar att det hänger på läraren om lektionerna ska bli intressanta och de själva mer kreativa. Som exempel berättar de om en samhällskunskapslärare som när de debatterar visar upp lappar på hur de skall vara när de argumenterar: arg, positiv osv.

– Den typen av lektioner är jättekul. Jag tycker att det är lite tråkigt att jag missar en sådan lektion nu.

Det Simon skulle vilja ha mer av är praktik för att förbereda sig inför arbetslivet.

– Ja, det vore verkligen kul. Jag skulle vilja se hur ett företag funkar. Särskilt som vi läser företagsekonomi, säger Lova.

Praktik kan vara nyttig inte bara för att få veta hur det yrket man är intresserad av fungerar utan också för att det kan få eleverna att inse vad de inte vill göra i framtiden.

– Nu praktiserar jag på Gina Tricot. Det är jättekul! Men förra året praktiserade jag hos en designer. Då bestämde jag mig för att det ska jag i alla fall inte bli. Det var alldeles för stressigt och kaotiskt, säger Mimmi.

Jennie och Ronja funderar på vad som är viktigast när de ska välja praktikplats, att välja den salong som verkar roligast eller den där de har störst chans att få jobb.

Förebilder

Flera av eleverna har sina egna föräldrar som förebilder.

– Min mamma som är advokat är min förebild. Det verkar så himla roligt att göra något för någon annan, säger Lova.

– Jag ser upp till min pappa. Han kan mycket om det mesta så jag frågar honom om en hel del grejer, berättar Lukas.

Mimmi har ingen speciell förebild inom arbetslivet, däremot ser hon sin pappa som en bra förebild eftersom han är omtänksam och en bra vän.

Simons förebilder är de två unga killar som en gång (1971) drog igång Roskildefestivalen när de själva gick på gymnasiet.

Vad tror ni krävs för att driva ett företag?

– Först krävs det en unik och bra idé, en idé som efterfrågas. Sedan krävs det egenskaper som att kunna ha många bollar i luften, att vara en bra ledare och att ha förmågan att vara positiv och omtänksam mot sina anställda, säger Lova.

Jennie och Ronja menar att det behövs engagemang och vilja och inte minst pengar för att starta eget.

Mimmi anser att det är viktigt att ha tålmod eftersom allt inte händer på en gång och man kanske inte lyckas direkt.

– Jag tror det gäller att ha passion för det man gör, säger hon.

– Det verkar kul, men väldigt slitsamt att vara egen företagare. De jobbar oftast jättemycket, säger Simon.

Vill ni själva ha eget företag eller vill ni hellre vara anställda?

Lukas kan tänka sig att vara egen någon gång i framtiden men först vill han vara anställd och skaffa sig erfarenhet.

– Det som lockar med att vara egen är jag tror att jag då skulle kunna tjäna mer pengar. Men jag tror att jag kommer att få lägga ner en massa tid, särskilt i början, säger han.

Lovas säger att hon inte tänker bli anställd. Hon vill bestämma själv och inte behöva ta hänsyn.

Simon kan också tänka sig att köra eget som arrangör av konserter och nattklubbar.

– Även om det är mycket jobb tror jag att det är kul. Det blir som ett nöje. Och jag ser det som en utmaning att lösa problem. Om det alltid flyter på är det bara tråkigt, säger han.

Simon skulle absolut inte kunna tänka sig att jobba på ICA eller McDonalds. Det tycker han verkar stressigt och enformigt. Jennie som jobbar extra på ICA och Ronja som jobbar extra på McDonalds berättar att de först och främst valt detta för att tjäna extra pengar, men att de faktiskt lär sig en massa samtidigt.

– Vi får arbetslivserfarenhet och vi lär oss att bli stresståliga. Något som vi absolut kommer att ha nytta av senare, säger Ronja.

– Ja och så lär vi oss om service också. Till exempel att kunden alltid har rätt, inskjuter Jennie.

Vad gör ni om 10 år?

Alla eleverna har en ganska tydlig bild av hur deras framtid kommer att se ut.

Simon tror att mycket av hans tid som konsertarrangör kommer att gå åt till att planera och bestämma.

– Jag vill gärna bestämma eftersom jag gillar att säga vad jag tycker.

Lova tänker plugga juridik i Uppsala. Hennes plan är att en dag ha en egen advokatfirma. För henne är det viktigt att göra en bra insats och att hjälpa människor.

– Det är klart att man måste tänka lite på framtiden. Det verkar dumt att inte ha någon plan alls, säger hon.

Mimmi är säker på att hon kommer att arbeta med mode i någon form, antingen som egen företagare med klädaffär eller som anställd inköpare.

Jennie tror att hon och Ronja kanske har en frisörsalong ihop.

– Ja, eller så pluggar jag till polis, säger Ronja. Jag kommer inte att orka plugga vidare nu direkt och då är det bra att jag valt frisöryrket. Det kommer jag alltid att kunna falla tillbaka på.

Lukas tror att han är anställd snickare om 10 år, även om han senare kan tänka sig att arbeta som egen företagare.

– Jag vill inte vara någon amatör när jag startar eget utan vill lära mig yrket från grunden.

Hur blir framtiden för de här ungdomarna? Kommer deras framtidsplaner och drömmar att förverkligas? Det vore spännande att få träffa dem igen om tio år och höra hur det har gått för dem.

Vi träffade Lukas Enblom som går första året på Byggprogrammet, Simon Berglund och Lova Westlund som går första året på Samhällsprogrammet med Ekonomiinriktning, Ronja Haapanen och Jennie Håkansson som går andra året på Hantverksprogrammets Frisörinriktning och Mimmi Sethfors som går tredje året på Hantverksprogrammet med inriktning Textilt modeskapande.

Hur gör man entreprenörskap i skolan?

Begreppet **entreprenörskap** har vunnit terräng inom skolan det senaste decenniet, absolut. Men frågar man runt i skolor för att få veta hur de gör så får man lika många svar som antal gånger man ställer frågan.

FSF, Forum för småföretagsforskning, har sökt svar på frågan och publicerade i november 2007 en forskningsrapport med namnet *"Entreprenörskap & skolan"* (ES-07). I denna empiriska studie, som genomförts under våren 2007, lyfts praktiker- nas röster fram. Fem medverkande län berättar om sina sätt att arbeta med **entreprenörskap i skolan**.

TEXT: ANNE LILJEROTH

FOTO: GABRIELLA HOLM OCH ROBERT NYGREN

“På senare tid har begreppet entreprenörskap övergått till att betraktas som kreativitet i största allmänhet.”

Tidigare forskning visar att entreprenörskap i skolan visserligen kan förknippas med elevers och lärares förmåga att hantera relationen mellan skola och omvärld, men att det oftare förknippas med elevernas förmåga att starta företag i de högre nivåerna i utbildningssystemet. På senare tid har begreppet entreprenörskap övergått till att betraktas som kreativitet i största allmänhet och därmed som vikten av att utveckla ett entreprenöriellt förhållningssätt till omvärlden för att rusta sig för framtiden. FSF har i sin studie intresserat sig för vilka gränser skolans personal sätter upp kring begreppet och har på så sätt försökt förstå hur de ”gör” entreprenörskap i skolan. Forskarna har därmed också fått en uppfattning om vilken betydelse entreprenörskap getts i skolans värld.

Mest intressant är att i rapporten fördjupa sig i hur de fem medverkande länen faktiskt arbetar med entreprenörskap i skolan. Här följer ett antal exempel:

I Blekinge län är två organisationer tongivande för att inspirera skolor att arbeta med entreprenörskap, Kreativum och Ung Företagsamhet (UF). Kreativum är ett lokalt initiativ som startats av den lokala uppfinnarföreningen. Kreativum arbetar med fokus på nyfikenhet och kreativitet i skolorna och arrangerar utbildningar, möten, mässor och utställningar för elever och lärare. UF har en bred förankring och arbetar i Blekinge även med grundskolorna.

I Karlskrona har kommunen skrivit in ”samverkan skolarbetsliv” i skolplanen men inte använt begreppet entreprenörskap. När begreppet används i skolan är det i termer av att ”tänka innovativt” och att ”våga prova på olika saker”. I Karlskrona har försök gjorts att engagera skolor i föreningen Öppen skola. Syftet är att få del av andra skolors arbete med att öppna upp skolan mot omvärlden.

I Gävleborgs län har projektet Entré varit aktivt under perioden 2000–2006. Entré – entreprenörskapsutveckling är ett länsomfattande projekt vars syfte är att samverka, samordna och utveckla nya och befintliga verksamheter, som främjar företagsamhet, entreprenörskap och kreativitet hos elever och pedagoger. Sedan 2007 har verksamheten blivit en ordinarie del i Region Gävleborgs verksamheter. Projektet arbetar med att förändra attityder hos lärare och skolledare genom kompetensutveckling i olika steg. Fokus just nu är på rektorsutbildning, eftersom man först anser

sig behöva arbeta med skollidarna för att skapa legitimitet för lärarnas arbete.

I Söderhamn startades 2006 Drivkraft Söderhamn, ett samarbetsprojekt mellan Barn- och ungdomsnämnden och nämnden för Lärande och arbete i kommunen. Här har entreprenörskap blivit en utbildningsfråga, till skillnad från andra län och kommuner där det i hög utsträckning är en näringslivsfråga. Drivkraft Söderhamn har även ett nära samarbete med forskare för att medvetandegöra vad entreprenörskap är och på skolorna drivs olika projekt. Dessutom uppmärksammas lärarna med stipendier, vilket resulterat i en positiv diskussion.

I Varberg valde kommunen att lägga ner praoverksamheten och har istället infört Handslaget. Tanken är att det ska göras en mängd handslag mellan företag och klasser, företrädesvis högstadielklasser, men även 6:or deltar i arbetet. En klass samarbetar till exempel med ett företag genom att först göra studiebesök och sedan göra en film om hur företaget fungerar. Innehållet i Handslaget är mycket upp till respektive lärare.

I Laholm har kommunen skapat en återkommande konferens för nior och gymnasieelever som kallas Entreprenörsloppet.

Jacob Dencker på Framtidspilot-läger

Elever som deltar i utbildningskonceptet Ung Företagsamhet. (Fotograf: Robert Nygren)

Den syftar till att inspirera ungdomarna att tro och satsa på sina affärsidéer. Utöver Entreprenörsloppet framhålls UF ha stor förankring i Laholm. 27 procent av gymnasieeleverna i Hylte har enligt aktören i Laholm UF på schemat.

I Västernorrlands län har Länsstyrelsen tagit en aktiv roll i arbetet med att stimulera entreprenörskap i skolan sedan 1996. Länsstyrelsen var till exempel aktiv i införandet av det kanadensiska konceptet Open for Business vid millenniumskiftet. Den har även drivit ett antal regionalövergripande projekt. Det senaste är Entreprenörskap Y som bygger på lokala aktiviteter, samordning av gemensamma resurser och samverkan mellan olika projekt i länet. Entreprenör Y arbetar både med aktiviteter runt nyföretagande och med att stödja skolorna i arbetet med entreprenörskap. Det som utmärker Entreprenör Y är den regionala samverkan som tagit form genom kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte mellan dem som är aktiva i de olika kommunerna. Samordningen kring kompetensutvecklingen ses som särskilt lyckosam. Projektet har ett nära samarbete med Mittuniversitetets pedagogiska institution, där bland annat en fortbildningskurs för lärare initierats.

I Örebro län finns sedan 2006 ett större regionövergripande projekt som drivs av Regionförbundet Örebro. Entreprenörskap och företagande i skolan har som syfte att realisera målen från ett handlingsprogram som utvecklats inom ramen för det regionala tillväxtprogrammet. Arbetet kring programmet har fokuserat på hur ”den här begreppsapparaten”, skulle införas eftersom de medverkande rela-

tivt snart insåg att den var en barriär i den pedagogiska världen. Utifrån de lokala handlingsplanerna har skolorna i respektive kommun formulerat egna handlingsplaner över hur de vill arbeta, t ex med kompetensutveckling. En gång i månaden träffas delprojektledarna för erfarenhetsutbyte.

“En lärdom är vikten av att inte fokusera på att utbilda enskilda lärare utan att utbilda hela arbetslag.”

Författarna till rapporten konstaterar, att de skillnader som finns i arbetet med entreprenörskap i skolan till stor del beror på i vilken fas länet befinner sig. Något län har 15 års erfarenhet på området medan ett annat bara arbetat de senaste fem åren med att främja entreprenörskap i skolan. Skillnaderna ger onekligen en bild av detta som en process. En lärdom är vikten av att inte fokusera på att utbilda enskilda lärare utan att utbilda hela arbetslag. En gemensam nämnare för länen verkar vara synen på Ung Företagsamhet som för många har blivit synonymt med entreprenörskap i gymnasiet.

Avslutningsvis, skriver författarna i sin rapport, är det kanske så enkelt att entreprenörskap helt enkelt handlar om att ”göra det”. Tidigare studier har visat på ett gap mellan

utbildningssystemets ideal och dess praktik. Möjligen är det så att detta gap börjat minska – om än bara i vissa skolor, utbildningar och klasser, liksom på olika sätt. Detta kan vara ett resultat av att lärare i allt högre utsträckning själva börjat agera entreprenöriellt. Kanske är det så att allt fler inte bara pratar om det utan också har börjat göra det. Att ge eleverna förutsättningar att navigera i samhället genom att utveckla sin förmåga att omsätta sina kunskaper och erfarenheter i handling.

Författare till *Entreprenörskap & Skolan* är Karin Berglund, Filosofie doktor och forskare vid Mälardalens Högskola och Carina Holmgren, Forskningsassistent vid FSF.

KORT OM FORUM FÖR SMÅFÖRETAGSFORSKNING

FSF (Forum för småföretagsforskning) organiserar och driver forskning inom området samt arbetar med att göra forskning tillgänglig genom att skapa mötesplatser och publicera sitt arbete.

FSF är en nationell nätverksorganisation som startades 1994, för brobyggande mellan teori och praktik om entreprenörskap och småföretag. FSF driver verksamhet med kontor i Örebro, Stockholm och Bryssel, omsätter ca 17 mkr (inkl. forskningsprojekt) och har 14 anställda.

Verksamheten finansieras till ungefär hälften av Näringsdepartementet och till hälften av 41, i dagsläget, stödjande organisationer.

Arbetet med att synliggöra Sverige i internationella sammanhang växer för varje år.

Läs mer om FSF på www.fsf.se

FRÅGOR OCH SVAR OM ENTREPRENÖRSKAP I SKOLAN

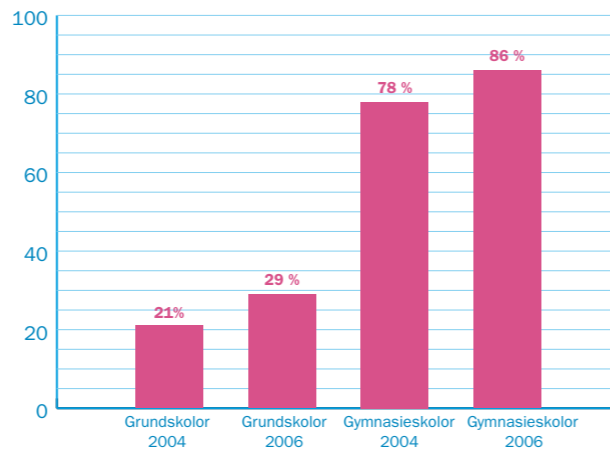
För att undersöka förekomsten och innebörden av entreprenörskapsutbildning vid de svenska grund- och gymnasieskolorna har FSF (Forum för Småföretagsforskning) genomfört en enkätundersökning. En första studie gjordes 2004 och följdes upp under 2006. Syftet var att kartlägga, utvärdera och analysera pågående aktiviteter inom området ungt entreprenörskap och särskilt entreprenörskapsutbildning.

Här följer ett utdrag ur rapporten. Mer material finns att tillgå på www.fsf.se/nyheter/071105skolrapport.htm

ENTREPRENÖRSKAP I GRUND- OCH GYMNASIEKOLORNA, HUR VANLIGT ÄR DET?

Fler skolor, både grund- och gymnasieskolor, använder begreppet entreprenörskap i skolan i dag än för 2,5 år sedan.

Användning av konceptet entreprenörskap i skolan (%)

Användningen av begreppet entreprenörskap i skolan ökar ju äldre eleverna blir. I skolår 1–3 är det 14 procent som använder begreppet medan det i skolor med elever i åk 1–9 är 33 procent som gör det. I gymnasieskolan används begreppet i 86 procent av alla skolor.

VEM/VILKA INITIERAR ARBETET MED ENTREPRENÖRS-UTBILDNING (UTIFRÅN BEGREPPEN ENTREPRENÖRSKAP OCH FÖRETAGSAMHET) I SKOLORNA?

Lärare och skola är viktiga initiativtagare när det gäller att arbeta med entreprenörskap i skolan. Störst betydelse har lärarnas engagemang i gymnasieskolan.

Det är sällsynt att staten nämns som initiativtagare, däremot är Nutek och vissa länsstyrelser viktiga initiativtagare.

Slutsatsen är att initiativet att arbeta med entreprenörskap och/eller företagsamhet i skolan tycks ha växt fram underifrån istället för utifrån nationella direktiv.

ENTREPRENÖRSKAP OCH FÖRETAGSAMHET – VAD ÄR DET?

Den vanligaste tolkningen i både grund- och gymnasieskolorna är att entreprenörskap och/eller företagsamhet främst innebär att utveckla personliga egenskaper som företagsamhet, kreativitet men även till stor del självständighet. I grundskolorna är det 83 procent som gör tolkningen Att utveckla den företagsamma och kreativa eleven och i gymnasieskolorna är motsvarande siffra 75 procent.

VILKEN SLAGS AKTIVITET BETECKNAR BEGREPPEN ENTREPRENÖRSKAP OCH/ELLER FÖRETAGSAMHET?

I gymnasieskolorna är fokus på företagande mycket tydligt. De vanligaste aktiviteterna som orden associeras till är elev och ungdomsföretag.

De vanligaste aktiviteterna i grundskolan är att stimulera elevers innovations- och uppfinningsförmåga samt friare och mer elevaktiva arbetsformer.

HÄR ÄR EXEMPEL PÅ VAD SOM GÖRS I LANDETS GRUNDSKOLOR:

- Nära samarbete med lokala företag för att ordna julmarknad
- Ämnesöverskridande projekt där lokala företag är med och planerar och genomför projekten
- Varje elev adopterar ett företag
- Temadagar med studiebesök
- Driver själva en skoltidning som trycks och annonsfinansieras
- Driver café tillsammans med frivilliga pensionärer
- Tillverkning av julsaker till lokal marknad
- Insamling av frö samt uppdrivning av plantor till vårmarknad
- Start av egna fiktiva företag av årskurs nio med affärsidé, budget osv, som ett led i att välja rätt till gymnasiet
- Uppfinnar- och kreativtidsmässor
- Snilleblixtar och Finn upp
- Ungdomsledarutbildning
- Klassråd, kamratstödjarverksamhet, elevråd
- Lära sig ta emot andra elevgrupper och guida dem

HÄR ÄR EXEMPEL PÅ VAD SOM GÖRS I LANDETS GYMNASIESKOLOR:

- Skaffa mentorer och fadderföretag
- Gästföreläsare från näringslivet
- Studiebesök på företag
- Uppdrag mot arbetslivet
- Näringslivet ingår i skolans programråd
- Medlemskap i företagorganisationer
- Startar företag eller butik i skolans lokaler
- Arbeta med en skadad personbil
- Turismelever arrangerar Mat & Turismmässa
- Driver lunchrestaurang
- Bedriver gårdsbutik där olika årskurser har olika uppgifter och befattningar.

Alexander Lagercrantz på uppfinnarläger

Vilken form av kontakt har elever och det lokala arbets- och näringslivet?

Det är relativt vanligt att skolorna involverar resurspersoner från företag/organisationer i undervisningen i samband med teman/projekt. 39 procent av grundskolorna och 63 procent av gymnasierna gör det.

Vanligast är att eleverna gör studiebesök på företag. I gymnasieskolan är det dessutom vanligt att resurspersoner från företag/organisationer involveras i undervisning i samband med aktuella teman.

DE BORTGLÖMDA ENTREPRENÖRERNA

Slå upp en lärobok för gymnasiet i samhällskunskap eller historia. Försök hitta en beskrivning av vad en entreprenör är och varför de är viktiga. Sannolikheten är mycket liten att du ska hitta något intressant om detta. I de flesta läroböcker finns inte ens ordet entreprenör med.

I grunden kanske nog detta inte är läroböckernas fel. De återspeglar bara den osynlighet som länge har omgivit entreprenörerna. I den dominerande nationalekonomiska teori som i decennier har lärts ut på våra högskolor, förekommer inga entreprenörer. Och det är först under senare år som politiker och medier har lyft upp entreprenörskapets betydelse på allvar.

Det finns åtminstone tre skäl till att lyfta fram entreprenörerna i skolundervisningen och läroböckerna. För det första blir undervisningen intressantare om man berättar om verkliga människor, inte bara beskriver anonyma produktionsfaktorer. För det andra kan sådana berättelser ge eleverna inspiration för sitt eget val av utbildning och yrkesliv. Vilken hjälp får de av en undervisning där det underliggande budskapet är att enskilda människor inte spelar någon roll?

Men framförallt finns ett tredje skäl: En analys av den ekonomiska utvecklingens drivkrafter, som inte behandlar entreprenörens roll, är felaktig och missvisande. Den vanliga modellen, som används i bland annat läroböcker, utgår från produktionsfaktorerna råvaror, arbete, kapital och teknologi. Tillväxt uppstår, i den modellen, genom mer eller bättre produktionsfaktorer.

Det finns ett utmärkt exempel som visar att produktionsfaktormodellen är ofullständig, nämligen Sovjetunionen. Detta land hade mycket gott om alla produktionsfaktorer. Ändå slutade det med en total ekonomisk, social, ekologisk och politisk katastrof. En viktig förklaring var att sovjetsystemet inte lämnade något utrymme för entreprenörskap.

All utveckling är experimentell. Ett land kan bara utvecklas om det finns utrymme för många människor som försöker förverkliga sina idéer. Det är inte produktionsfaktorer som är den viktigaste orsaken till att ett världsledande möbelföretag ligger i Älmhult. Det är entreprenören Ingvar Kamprad. På samma sätt är personer som H T Cedergren, Lars Magnus Ericsson och Jan Stenbeck viktiga förklaringar till att Sverige i över hundra år har varit en av världens främsta telenationer. Stikkan Anderson till att Sverige har en omfattande musikexport. Amalia Eriksson till att Gränna har blivit berömt för sina polkagrisar. Många invandrare (med efternamn som Cloetta, Felix och Zoéga) till att vi har framstående livsmedelsföretag.

Entreprenörer finns givetvis inte bara i näringslivet. De finns inom kulturen (exempelvis Ingmar Bergman och Birgit Cullberg) och i folkrörelserna (August Palm och Elise Ottesen-Jensen). Och entreprenörskap – alltså kreativitet och initiativförmåga – är något som alla behöver i framtidens arbetsliv och vardagstillvaro. Inte minst i ett så spännande och dynamiskt område som Stockholmsregionen.

Anders Johnson

OM ANDERS JOHNSON

Anders Johnson är egenföretagare och författare till ett stort antal böcker om näringsliv och entreprenörskap. Senaste boken är en lärobok med berättelser om kända och okända svenska företagare, *Tidernas entreprenörer i Sverige* (Gleerups 2007).

Advertise-IT UF, treor från samhällsprogrammet på Linnéskolan i Uppsala.

VAD LÄR SIG. ELEVERNA AV ATT DRIVA FÖRETAG I SKOLAN?

Unik kunskap och erfarenhet av företagande banar vägen ut i arbetslivet för de gymnasieungdomar som deltar i Ung Företagsamhets utbildningar. Under ett år driver de egna, så kallade UF-företag, och utvecklar sin kreativitet och sitt entreprenörskap. Ung Företagsamhet har sedan starten 1980 följt eleverna och ser att UF-företagen följer samhällsutveckling i stort. Förutom på en viktig punkt - jämställdheten. Den är bättre i UF-företagen.

TEXT: KRISTINA GRANDIN

FOTO: WANDA.ST

Genom Ung Företagsamhets utbildningar får ungdomar i gymnasiet möjlighet att träna och utveckla sin kreativitet, företagsamhet och sitt entreprenörskap. Varje år driver närmare 14 000 svenska ungdomar över 4 000 UF-företag runt om i Sverige. Under de 27 år verksamheten varit i gång har mer än 140 000 elever gått utbildningen. En undersökning som gjordes 2006 visar att av de elever som gått UF:s utbildningsprogram driver 23 procent eget företag inom tio år efter avslutat gymnasium, av dem som inte genomgått UF-konceptet är motsvarande siffra endast 13 procent. Eleverna har tillägnat sig kunskaper om och förståelse för arbetslivets villkor. Något som leder till högre grad av anställningsbarhet. De har lättare att få jobb helt enkelt.

“Att starta företag är bara en metod vi använder för att väcka drivet i eleverna”

Konceptet Ung Företagsamhet bygger på problembaserat lärande. Förutom kunskap om och erfarenhet av entreprenörskap och företagande får eleverna erfarenhet av olika ansvarsområden inom ett företag. De får dessutom praktisk träning i samarbete, problemlösning, beslutsfattande och ansvarstagande samt bra kontakter i näringslivet. Sammantaget gör UF-året eleverna bättre rustade för det framtida arbetslivet.

Knee On UF, treor från programmet för teknik, innovation och design på Kaplanskolan i Skellefteå.

Sedan starten 1980 har verksamheten utvecklats och efterfrågan från skolorna ökar varje år. UF såg en 20-procentig ökning läsåret 2006/2007 jämfört med föregående år.

Alexander Flygare, konceptansvarig på Ung Företagsamhet, har själv erfarenhet av att som elev driva ett UF-företag.

Fröken Entreprenör UF, treor från samhällsekonomiska programmet på Procitytas Privata Gymnasieskola i Växjö.

– För mig var det en fantastisk upplevelse att få arbeta mer praktiskt. Jag hamnade i mitt rätta element och fick mycket högre betyg det året jag drev UF-företag.

Alexander Flygare illustrerar därmed själv en av de lärdomar UF dragit under de år verksamheten varit igång. Nämligen att den person läraren tror ska bli den duktigaste UF-eleven inte alltid är den som främst utmärker sig.

– Ofta är det de blyga eller studieomotiverade eleverna som blir de som brinner mest för projekten. Det är härligt att se hur dessa elever växer. Men alla ungdomar utvecklas genom att delta i utbildningen, säger Alexander Flygare.

– Syftet med UF är att göra varje individ medveten om sin egen företagsamhet. Att starta företag är bara en metod vi använder för att väcka drivet i eleverna.

Ung Företagsamhets undersökningar visar att UF-året ger eleverna både bättre självförtroende och bättre självkänsla. Åtta av tio elever som medverkat upplever sig ha blivit mer kreativa, mer företagsamma och har fått en bättre

SignClub UF, treor från programmet för samhälle, ekonomi och beteende på Sjödalsgymnasiet i Huddinge.

självkänsla. Nio av tio anser sig ha fått bra stöd av sin lärare och sin skola.

Ung Företagsamhet har sett att synen på verksamheten förändrats ute på skolorna genom åren. Tidigare kunde det vara svårt att få in UF i undervisningen. I dag är det mycket vanligare att prata om entreprenörskap, entreprenöriellt lärande och liknande i skolorna. Lärarnas syn på UF har också utvecklats positivt. Enligt UF anser de flesta lärarna att de fått ett roligare jobb tack vare utbildningen, eftersom UF-eleverna visar ett större intresse att lära sig och tycks ha fått en bättre drivkraft.

– 80 procent av alla Sveriges gymnasielärare känner till UF och av dessa är hela 80 procent positivt inställda till verksamheten, säger Alexander Flygare.

De senaste åren har intresset för företagande ökat generellt i samhället. Det har blivit något av ett drömjobb att vara egen företagare. I UF-konceptet är det framför allt tjejerna som är på frammarsch.

Av de tjejer som deltar i UF-verksamheten innehar hälften vd-rollen i företaget. Detta skiljer sig markant från hur det i dag ser ut ute i det verkliga arbetslivet. En av UF:s målsättningar är just att stärka tjejerna i sina ledarroller.

“I Ung Företagsamhet är det framförallt tjejerna som är på frammarsch”

– Vi märker att tjejerna tar för sig mer i dag. Det är naturligtvis roligt och något som bådagar gott för framtiden, säger Alexander Flygare.

Han berättar om hur konceptet har förändrats genom åren. När UF startade på 80-talet kom de flesta eleverna från Handels- och Samhällsprogrammen. Många bar kostym och portfölj i ett försök att leva upp till den traditionella bilden av en företagare. Så är det inte längre. I dag ökar intresset

Alexander Flygare, konceptansvarig på Ung Företagsamhet, siktar högt - de nya entreprenörerna ska bli fler. (Fotograf: Robert Nygren)

för UF-året mest på de yrkesförberedande utbildningarna som till exempel Bygg- och Frisörprogrammet.

– Verksamheten följer tidsandan överlag. I dag är det också tjänsteföretag som är den typ av företagsform som ökar mest inom UF. Exempel på det är webblösningar och informationstjänster på nätet, säger Alexander Flygare.

Den ökade globaliseringen återspeglas också i UF-företagen, som i dag arbetar mer än tidigare med import och export från länder som till exempel Kina.

Av de företag som startas inom UF-året är det 10 procent som lever kvar i ny form (det ingår i undervisningen att utveckla företaget) efter utbildningen är avslutad. 95 procent av UF-eleverna rekommenderar kursen till andra elever.

OM UNG FÖRETAGSAMHET

Ung Företagsamhet ger sedan 1980 gymnasieungdomar goda förutsättningar till ett rikt yrkesliv genom sitt utbildningskoncept. Att driva ett UF-företag innebär att ungdomar i gymnasieskolan under ett läsår startar, driver och utvecklar ett företag. De tar själva fram affärsidé, genomför marknadsundersökningar och skaffar startkapital. UF-ungdomarna får stöd och hjälp av lärare och rådgivare från näringslivet. Under verksamhetsåret får UF-ungdomarna många tillfällen att delta på regionala, nationella och internationella arrangemang. Ung Företagsamhet är en ideell organisation som är partipolitiskt neutral och som verkar utifrån ett förbund och 24 regionala föreningar. Varje år genomgår omkring 14 000 ungdomar Ung Företagsamhet, nära 1 400 lärare och 4 500 rådgivare från näringslivet stöder dem i deras arbete. Därtill kommer 70 medarbetare i Ung Företagsamhets organisation. Mer information om Ung Företagsamhet finns på www.ungforetagsamhet.se

TIPSRUTA!

GE GODA - OCH NYA! - FÖREBILDER

Ge exempel på förebilder som är både kvinnor och män. Vidga perspektiven och ge plats för mångfald. Begreppet "företagare" förknippas ofta med en man i slips, men i dag ser det annorlunda ut. Detta gäller inte bara företagare utan egentligen alla befattningar i näringslivet: vd:ar, styrelseledamöter, utvecklare och förnyare. Vilken bild får eleverna? Vem bjuds in att föreläsa på skolan? Vem ser de i media? Låt inte unga begränsas av könsstereotypa förhållningssätt och synsätt.

LIKA MYCKET PLATS ÅT ALLA

Utveckla förmågan att se alla elever, både de tysta och de som hörs. Ge alla elever lika stort utrymme i undervisningen.

BEMÖT KILLAR OCH TJEJER PÅ LIKA VILLKOR

Låt eleverna utvecklas utifrån sina individuella förutsättningar och intressen oberoende av kön. Detta ställer krav på dig som pedagog att vara medveten om att vilka förutfattade meningar och föreställningar du själv har och som finns i din omgivning.

Testa dina kunskaper om... Kvinnors och mäns företagande

1. Vilken typ av företag är vanligast att män driver i Sverige?

Tillverkande företag

Handelsföretag

Tjänsteföretag

2. I vilken åldersgrupp återfinns den största andelen företagare bland kvinnor?

21–30 år

41–50 år

51–60 år

3. Hur stor andel av gruppen företagande kvinnor respektive män driver företag som vänder sig till en internationell marknad?

3% kvinnor/11% män

14% kvinnor/16% män

29% kvinnor/49% män

4. Hur många företagare vill låta sina företag växa?

17% kvinnor/31% män

42% kvinnor/ 68% män

77% kvinnor/77% män

5. Vilket anges vara största hindret för tillväxt hos både företagande kvinnor och män?

Brist på egen tid

Myndighetsregler

Begränsad tillgång till lån

Källa och litteraturtips:

Nutek/Kvinnors och mäns företagande September 2006 (www.nutek.se)

Testa dina kunskaper om... Viktiga årtal för jämställdhetsarbetet i Sverige

1. Vilket år fick kvinnor rätt att inneha lärartjänster?

1823

1859

1901

2. Vilket år öppnades statliga läroverk för flickor?

1879

1901

1927

3. Vilket år fick kvinnor laglig rätt att bli gravida, föda barn och gifta sig och ändå behålla sitt arbete?

1939

1945

1954

4. När fick kvinnor rätt att bli präster?

1939

1947

1958

5. När avskaffades den s k äktamakesprövningen för studiemedel?

1962

1980

1992

Källa och litteraturtips:

JämO:s hemsida, viktiga årtal (www.jamombud.se)

Testa dina kunskaper om... Ungdomar och entreprenörskap

1. Hur stor del av unga män i åldern 18–30 kan tänka sig bli företagare?

43%

65%

80%

2. Hur stor del unga kvinnor i åldern 18–30 kan tänka sig bli företagare?

25%

67%

80%

3. Vilka branscher uppger unga män (åldern 18–30) att de skulle vilja starta företag i?

Kultur/Media/Design

Bygg/Fastighet

IT/Telekommunikation

Försäljning/Marknadsföring

4. Vilka branscher uppger unga kvinnor (åldern 18–30) att de skulle vilja starta företag i?

Kultur/Media/Design

Kropp/Kost/Hälsa

Hotell/Resor/Service

5. Vilket skäl anger unga män och kvinnor i åldern 18–30 för att inte vilja bli företagare?

För mycket tid

Många, krångliga regler

Mindre trygghet

Källa och Litteraturtips:

Nutek Entreprenörskapsbarometern 2006 (www.nutek.se)

Testa dina kunskaper om... Den könssegregerade arbetsmarknaden

1. Hur många av de 30 största yrkena är jämställda, dvs har 40–60% av vardera könet?

5 yrken

10 yrken

25 yrken

2. Hur ser könsfördelningen ut (%) när det gäller anställda i åldern 20–64 år, inom privat sektor?

12% kvinnor/88% män

37% kvinnor/63% män

53% kvinnor/47% män

3. Vilket var det största yrket för kvinnor år 2005?

Övrig kontorspersonal

Försäljare/dagligvaror

Kontorssekreterare/läkarsekreterare m fl

4. Vilka var de största yrkena för män år 2005?

Lastbils- långtradarförare

Systemerare, programerare

Byggnadsträarbetare, inredningssnickare

Försäljare fackhandel

5. Hur ser könsfördelningen ut (%) när det gäller egna företagare i åldern 20–64 år, inom industri- och byggnadsverksamhet?

2% kvinnor/98% män

6% kvinnor/94% män

11% kvinnor/89% män

Källa och litteraturtips:

SCB/På tal om kvinnor och män - Lathund om jämställdhet 2006 (www.scb.se)

VI SOM GÖR ENTREPRENÖRSKAP I SKOLAN!

Vi lever i en föränderlig värld och det är spännande som bara den! Vi matas konstant med nya händelser och prylar, som vi antingen tar till oss eller förkastar, är tvungna att leva med eller inte berörs av alls. De ungas framtidsval och möjligheter är oändligt många – vilket också sätter en större press på den enskilde individen. Det finns inte längre några utstakade vägar – det gäller att vara modig och ta för sig av det mångfacetterade utbudet. Var finns möjligheterna för just mig? Hur kan jag komma till min fulla rätt och på samma gång ha roligt och må bra på vägen?

TEXT: MIA HELLSTRÖM

Tjejer och killar – med olika förutsättningar och intressen – är växtkraft. De är förmågorna som ska bli framtidens arbetstagare, arbetsgivare, företagare och utvecklare.

Entreprenörskap i skolan, som ger varje individ utrymme att utveckla sina egna förmågor och talanger, stimulerar elever i alla åldrar att forma sin egen framtid. Det torde vara ett ganska enkelt val, för samhället och alla de som är verksamma i skolan, att låta kreativiteten spira!

”Jag kan själv!” – uttrycket används frekvent av barn i trotsåldern, som vill testa gränser och utmana sig själva och omgivningen. En övergående fas förvisso, men med ett samhälle där ingen dag är den andra lik, är lite jagkan-själv-anda av godo även på senare år. Att ta för sig, våga brinna, vilja veta mer, tro på sig själv och sin framtid och hitta vägarna fram till sina personliga mål är drivkrafter som måste stimuleras och tas tillvara.

ENTREPRENÖRSKAP PÅ LIKA VILLKOR

Därför ska man arbeta med entreprenörskap i skolan. Det handlar om att frigöra kreativitet, förmågor och kraft – inte som så många tror bara om att fostra framtidens företa-

gare. Pojkar och flickor är alla olika, men har rätt att bemötas på lika villkor. Ett entreprenöriellt lärande kan hjälpa till att slå hål på myter och värderingar om att killar gör på ett sätt och tjejer på ett annat. När eleverna bemöts på lika villkor och får lika mycket utrymme i skolan, oberoende av föreställningar om hur respektive kön bör agera och vara, får förmågorna spelrum!

I dag arbetar endast 15 procent i ett jämställt yrke där båda könen finns representerade till 40–60 procent¹ – det innebär att 85 procent inte gör det utan befinner sig i miljöer som domineras av det ena eller andra könet. Under 2006 startades 35 procent² av nyföretagen av kvinnor. Med dagens takt är kvinnor och män företagare i lika stor utsträckning om 80 år³. Den könssegregerade arbetsmarknaden är ett tillväxthinder som varken gynnar individer eller samhälle. Med ett entreprenöriellt lärande på lika villkor kan tjejer och killar hitta engagemanget, yrket eller företagandet där han eller hon passar allra bäst – utan att styras av könsstereotypa föreställningar.

EXEMPLEN SOM VISAR VÄGEN

Entreprenörskap i skolan pågår redan nu! I Stockholms län har 17 kommuner hoppat på tåget och utvecklar sina verksamheter i entreprenöriell anda. Du möter utbildningsinspektören, framtidens rektor, pedagogen, projektledaren och studie- och yrkesvägledaren – alla med sin personliga ingång till hur ett entreprenöriellt lärande kan och bör implementeras och har börjat ge ringar på vattnet i länets skolor.

1 På tal om kvinnor och män. SCB. 2006

2 Kvinnors företagande – format av samhället B 2003:7. Nutek

3 Om 80 år är kvinnor ikapp männen som företagare! Stefan Fölster och Göran Wikner. Svenskt Näringsliv. 2007

Ekebyhovskolan vågar lite kaos!

Johanna Lee Luck, SO-lärare för årskurs 7–9 på Ekebyhovskolan på Ekerö, tycker att det finns ett behov av att träna eleverna i att vara såväl driftiga som kreativa – egenskaper som är av stor vikt när de antror framtidens arbetsmarknad. Det är när de hittar något att brinna för som det blir riktigt roligt och lustfullt att gå i skolan.

TEXT: MIA HELLSTRÖM

FOTO: HENRIK WESTER

– Många unga människor är vana vid att slippa ta eget ansvar och att andra, exempelvis föräldrar och lärare, ”sopar upp” efter dem. Arbetslivet kräver något helt annat, säger Johanna Lee Luck.

Hon upplever att det är svårt att få med sig alla medarbetare i skolan på entreprenörskapståget på en och samma gång. Men med en struktur i botten vågar pedagogerna släppa in lite livgivande kaos i sin yrkesvardag. En ökad koppling till näringslivet, där ett samarbete med Företagarföreningen står i fokus, bärjar vägen för nyfikenhet och upptäckarlusta på Ekebyhovskolan. För hur det än är – verkligheten som väntar på eleverna där ute är krävande. Och Johannas önskan om att göra det entreprenöriella lärandet till en del av hela skolans vardag ligger inte alltför långt fram i tiden.

– Vi har börjat i liten skala och ser tecken på en ringar-på-vattnet-effekt som sprider sig i hela skolan. Mötet med näringslivet ska ske helt naturligt. Ekerö är en liten, men företagsrik kommun, berättar Johanna Lee Luck.

I Ekebyhovskolans egen handlingsplan finns tydliga riktlinjer för hur samtliga årskurser ska arbeta entreprenöriellt – tematid finns inbakad i skolschemat samt hur respektive årskurs ska närma sig näringslivet. Det entreprenöriella lärande ställer också nya krav på eleverna – de måste anstränga sig på ett helt nytt sätt. De flesta tycker det är fantastiskt roligt, men samtidigt finns elever med inlärnings-svårigheter som är i starkt behov av struktur. Så det gäller att skapa en balans – för att alla elever ska bemötas på lika villkor. I årskurs 7–9 är tematiden projektbaserad och upptar 140 minuter per vecka. Den breda kompetensen bland de deltagande pedagogerna leder till att projekten kan landa inom många olika områden, exempelvis internationalisering, språk, drama, idrott & hälsa och bild & form.

I särskolan uppmuntras elevernas kreativitet, men med en konkret undervisning. Vad sägs om en högstadielklass som driver café eller uppmärksamhet kring Nobeldagen som innebär såväl nobellunch som prisutdelning för högstadieeleverna?

– Det viktigaste är att skolan bidrar till att stimulera elevernas eget driv. De ska vilja fortsätta lära sig saker hela livet. Sverige och samhällets förutsättningar förändras och att vara entreprenöriell blir viktigare än någonsin. Där kan skolan bidra med mycket, menar Johanna.

Ekebyhovskolan är mitt inne i en period när det händer väldigt mycket, men visionen är solklar och skolledningen är med på båten. Skolans vardag blir mer och mer entreprenöriell för var dag som går och skolans samverkan med näringslivet utvecklas. Skolan ska locka fram elevernas egen drivkraft och vara en lustfylld plats där eleverna har roligt och vill vara.

Johanna Lee Luck

Utbildningsinspektören som gör det!

Som utbildningsinspektör i Danderyds kommun arbetar Monica Olsson på förvaltningen med kvalitetsfrågor från förskola till gymnasieskola. Och visst handlar entreprenörskap i skolan om kvalitet – nu får det entreprenöriella lärandet en plats i den nya utbildningsplanen.

TEXT: MIA HELLSTRÖM FOTO: HENRIK WESTER

– Entreprenörskap i skolan är ett förhållningssätt. Jag anser att den kreativitet som finns i förskolan behöver smitta av sig på grund- och gymnasieskola. Förskolorna kan redan det här, men sen händer någonting på vägen och initiativen slocknar. Det går att nå skolmålen och samtidigt arbeta kreativt, menar Monica Olsson.

Den handlingsplan som arbetats fram inom ramarna för projektet Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen har gått upp i nämnd och responsen var positiv. För att få ordentligt genomslag är entreprenörskap också ett inriktningsmål i kommunens budget – ett viktigt beslut för en bärande och långsiktig förändring. Målet är att entreprenörskap ska få utrymme i alla styrdokument. För till syvende och sist är entreprenörskap en fråga om verksamhetsutveckling.

– Entreprenörskap i skolan pågår hela tiden på flera olika ställen, men det gäller att få en samlad bild och skapa en helhet. Splittringen gör att de goda exemplen inte syns som de borde, menar Monica Olsson.

Varje år anordnas en företagsmässa i kommunen, något som Monica Olsson hoppas ska ”spetsas till” lite och framledes även innefatta kommunens unga förmågor. En ökad kontakt med näringslivet har såväl företag som ungdomarna allt att vinna på.

I dagsläget har 20 personer, verksamma från förskola till gymnasium, gått samman i ett nätverk. De ska fungera som ambassadörer för entreprenörskap i skolan i kommunen. Och deras låga måste hållas levande.

Monica Olsson

– Det är meningen att vi från kommunen ska möta de här personerna varje år och ge dem lite påfyllning och motivation – ett arbete som påbörjas från och med nästa år. Jag tror på en ringar-på-vattnet-effekt. De goda exemplen börjar redan synas. På Viktor Rydbergs Samskola har man redan ett utarbetat tänk kring det här och i Danderyd bildas ett stråk som lutar sig mot Broby-pedagogiken⁴. Entreprenörskap i skolan tar mer eller mindre lång tid att förankra, menar Monica Olsson.

⁴ Se artikel om Christer Westlund sid. 24

UTMANANDE GYMNASIESKOLA I NACKA KOMMUN

Behovet av fler gymnasieplatser i Nacka medförde ett utmanande direktiv från kommunens politiker. Höstterminen 2008 slår portarna upp för resultatet – en helt ny kommunal gymnasieskola, Young Business Creatives (YBC), som går i bräschen för framtidens skola där elevernas kreativitet samspelar med affärsmässighet. Skolan byggs upp i en expansiv miljö i Sickla där den samsas med både företag, länsmuseum och bibliotek. Kapten på den utmanande skutan är projektledare och skolans framtida rektor, Hans Renman, som vill förbereda eleverna för den verkliga världen som väntar.

TEXT: MIA HELLSTRÖM FOTO: PETER ROHDIN

– Industrisamhället är ett minne blott och värdet på ny kunskap ökar. Att förändra utbildningssystemet och ge utrymme för innovatörer och kreatörer är livsavgörande för Sveriges framtida konkurrenskraft. Det ska vara kreativt och roligt att gå i skolan – och då menar jag inte som ett tivoli – utan utmanande och roligt att utvecklas. Alla små barn har gnistan, men den försvinner när de hämmas av kursplaner och traditionella tillvägagångssätt i skolan, säger Hans Renman.

Hans Renman

YBC är en helt ny kommunal skola, vilket tillhör ovanligheter – i Sverige är de flesta nysatsningar friskolor. Och det är kommunens engagemang som är framgångsfaktorn som gör att planerna går att sjösätta. Stödet innebär såväl en trygghet som finansieringssäkerhet och Hans Renman kan fokusera på att vara en inspirerad och brinnande eldsjäl.

Hans Renman har varit med och startat skolor förr och beskriver sig själv som urtypen för en entreprenör som vill utveckla och förändra och hans förmåga understöds av den genuina passion för YBC som finns hos såväl stadsdirektören som näringslivs- och utbildningsdirektörerna i kommunen. Precis som i allt förändringsarbete krävs mandat från toppen, det vill säga tid och resurser, för att arbeta med frågan.

– YBC kommer att ha höga krav, vara utmanande och efterlikna verkligheten så mycket som möjligt. Gymnasieungdomar är kapabla och vuxna människor, som kan vårda såväl en espressomaskin som en bärbar dator, precis som på en arbetsplats. Vi måste ha förtroende för våra gymnasieungdomar, och inte behandla dem som högstadieselever, menar Hans Renman.

Hans Renman upplever att det finns en längtan bland pedagoger att få möjlighet att som han uttrycker det ”frigöra ungdomarna utan att göra avkall på det akademiska”. För att verka i en miljö som är ”actiondriven” ställer nya krav på läraren.

– Det roliga är inte oseriöst – tvärtom! Eleverna får konkreta verklighetsbaserade problem att lösa istället för låtsasuppgifter i form av till exempel instuderingsfrågor. Låt dem göra en blogg istället – det ligger i tiden! Istället för att acceptera klimathotet, så kan de fundera över hur det ska lösas. Det är gymnasieskolans plikt att vara utmanande och varierad – en vardag som många av dagens entreprenörer och kreatörer känner igen sig i, avslutar Hans Renman.

Botkyrka rustar för framtiden!

För att kunna starta upp ett förändringsarbete och utveckla den traditionella pedagogiken måste de som är verksamma i skolan börja med sig själva och sin egen yrkesroll. Som ett startskott i Botkyrka kommun blev alla skolor inbjudna till såväl provocerande som inspirerande föreläsningar med Theo- och Fredrik Härén och Christer Westlund⁵. Det blev väckarklockan för flera pedagoger – pedagogik och lärande måste utvecklas i takt med samhället.

TEXT: MIA HELLSTRÖM FOTO: HENRIK WESTER

– Tiden och kraften har lagts på dem som är nyfikna och verkligen vill. Om vi börjar i en liten skala så sprids det. Goda exempel lyfts fram och får andra att ifrågasätta och utveckla sin yrkesroll i skolan, menar Vesna Prekopic, projektledare för Botkyrkas Unga Entreprenörer.

Projektets syfte och mål är att elever i alla åldrar ska ta del av det entreprenöriella lärandet. Och Botkyrka kommun är med på noterna – Vesna Prekopic är sedan förra året anställd på heltid av kommunen för att arbeta med entreprenörskap i skolan. Projektet är i sluttampen av fas ett och precis på väg in i fas två, vilken benämns "satsningen". Kommunfullmäktige har fastställt en rad åtaganden som måste genomföras, vilket medför att förvaltningarna måste vara aktiva.

– När en enskild pedagog själv måste dra hela lasset så räcker tiden inte till. Att anställa en person centralt ger förutsättningarna för att förankra ett entreprenöriellt förhållningssätt och lärande. Direktiven kommer uppifrån, säger Vesna Prekopic.

Entreprenörskap i skolan ska inte bara vara en temadag eller temavecka, utan genomsyra hela skolans verksamhet. Men att definiera entreprenörskap är inte alltid helt lätt, menar Vesna Prekopic. Många är fortfarande inkörda på att det enbart handlar om att starta och driva företag, när det i själva verket är ett tankesätt och en form av lärande. Mentorprogrammen Norrskenen och Kulturskenen som riktar sig till näringslivet, den sistnämnda mot kultursektorn, ska skapa en naturlig och inspirerande kontakt mellan elever och företag.

– Det handlar om att Botkyrka vill rusta dagens barn och ungdomar för morgondagens samhälle. Exempelvis så har Medieprogrammet i kommunen helt skiftat från ett traditionellt till ett projektbaserat och ämnesöverskridande arbetssätt. Och åtta arbetslag har påbörjat utbildningen Entreprenöriellt lärande i teori och praktik som ges i samarbete med Lärarhögskolan i Stockholm. Kommunen har gett tydliga direktiv: Det här vill vi!, avslutar Vesna Prekopic.

Vesna Prekopic

⁵ Se artikel om Christer Westlund s.24 och om Teo Härén s. 18

KOORDINATOR EFTERFRÅGAS

Det är strategiskt att sätta igång förändringsprocesser med hjälp av människor som både har resurser och inflytande. I Norrtälje kommun fick tillförordnad skolchef och rektorer ta del av Ungt Entreprenörskaps utbildning med syfte att täcka upp hela kommunen. Därefter har deltagarna både kunskap och motivation för att göra skillnad i sina respektive verksamheter. Det är dock medarbetarna i organisationen – de som dagligen möter eleverna – som måste få mandat, tid och pengar för att kunna implementera det entreprenöriella lärandet och göra det till en del av skolans vardag.

TEXT: MIA HELLSTRÖM FOTO: HENRIK WESTER

– Som studie- och yrkesvägledare är jag en naturlig länk som ska vägleda eleverna ut i arbetslivet. Det är viktigt att skolan "skolar" för arbetslivet. Den kunskap vi förmedlar måste landa i någonting, menar Monica Levin syv för både grund- och gymnasieskola, i Norrtälje kommun.

Rektorer, kommunnämnden och politiker fick inspiration och vägledning rakt in i hetluften på en kick-off där Christer Westlund föreläste – något som blev ett startskott. Flera av rektorerna gick genast hem till sina verksamheter och satte igång. Men trots att det pågår satsningar här och där i kommunen efterfrågar Monica Levin en central person – en koordinator – som äger frågan och arbetar med entreprenörskap i skolan på heltid.

– Med en koordinator i ryggen blir det mer gjort! Vi som studie- och yrkesvägleder både grund- och gymnasieskola märker att grundskolan bli eftersatt. På gymnasienivå har vi kommit ganska långt med entreprenörskap. En koordinator skulle kunna skapa nätverk och samarbeten på ett sätt som vi som redan är yrkesverksamma inte kan och har tid för. Koordinatören kan också hjälpa pedagogerna att komma igång, menar Monica Levin.

Gymnasiekursen Min framtid, som är ett individuellt val, ska leda till att eleverna tar reda på sina egna styrkor och förmågor, samtidigt som de får en kännedom om vad som väntar dem i framtiden. Och fler utbildningar arbetar i just den riktningen. För att skapa en naturlig kontakt med näringslivet bjuds företagare och förebilder in till skolan.

Den nystartade utbildningen, Musikproducentprogrammet, som är unik av sitt slag i Sverige betonar starkt vikten av entreprenörskap. Förmågan att omsätta fantasi och kreativitet i fungerande och professionella produkter står i fokus.

– Det är där vi står just nu, samtidigt som vi driver på processen med att förankra entreprenörskap i skolan i ledningen och i nämnderna. Det beslutas för närvarande om den handlingsplan vi tagit fram för entreprenörskap i skolan, avslutar Monica Levin.

Monica Levin

SAMLADE LÄRDOMAR

- Entreprenörskap i skolan måste förankras hos kommunpolitiker och skolledning för att skapa en bärande och långsiktig förändring. Det är de som kan ge mandat och resurser till medarbetare längre ner i organisationen att utveckla verksamhet och pedagogik i skolans vardag.
- Entreprenörskap i skolan handlar i grund och botten om verksamhetsutveckling. Såväl kommun som skola vinner på ett nytt tänk och en entreprenöriell pedagogik.
- Låt det ta "lagom" mycket tid – alla köper inte en förändring på en gång.
- De goda exemplen är viktiga – lyft fram dem och låt dem synas!
- Entreprenörskap i skolan ger eleverna verktygen att hantera sin framtid och göra något bra av den.
- Ett entreprenöriellt lärande på lika villkor för pojkar och flickor bidrar till att motverka den könssegregerade arbetsmarknaden. Pojkar och flickor får möjlighet att utvecklas utifrån sina personliga förutsättningar och intressen oberoende av könsstereotypa föreställningar om hur flickor respektive pojkar bör vara.
- Entreprenörskap i skolan är en viktig länk för Sveriges framtida konkurrenskraft. De förmågor som formas i dag – bär upp framtidens samhälle och ekonomi.

HANDLINGSPLANER MED HANDLINGSKRAFT

I Stockholms län har 17 av 26 kommuner deltagit i Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionens processutbildning – något som har resulterat i handlingskraftiga handlingsplaner. Men det är nu den stora utmaningen börjar! Med hjälp av handlingsplanerna ska entreprenörskap i skolan implementeras i och bli en del av det vardagliga arbetet. En plan kan dock inte se ut hur som helst. Likväl som det krävs storslagna framtidsvisioner, måste arbetet konkretiseras i tydliga milstolpar och mål. Likaså måste arbetet förankras och säkerställas.

TEXT: MIA HELLSTRÖM
FOTO: HENRIK WESTER

– En handlingsplan är ett bra verktyg eftersom genomförarna måste tänka igenom projektet från början till slut. Ser man slutet och målet går det att ”räkna bakåt” och göra delmål, som sedan kan kopplas till en tidsplan. En handlingsplan tvingar också fram en formulering om varför någonting ska genomföras. När budskapet är tydligt för en själv så är det lätt att förmedla det till andra. Och en förankring hos andra behövs i ett projekt som syftar till förändring, menar Ungt Entreprenörskaps projektledare, Gabriella Holm och processutvecklare Henrik Wester.

HANDLINGSPLANENS UTFORMNING

Här presenteras handlingsplanens utformning, men vi gör också ett nedslag i deltagande kommuner för att se hur just de har tänkt arbeta vidare med entreprenörskap i skolan.

Vision – Mål – Tillvägagångssätt – Säkerställa – Förankra – Milstolpar

VISION

Att ha en vision – en framtidsbild och strävan – av vad ett förändringsarbete ska resultera i fungerar både inspirerande och motiverande för dem som är delaktiga i arbetet. Det är ett sätt att visualisera ”the happy ending”. De som är delaktiga får en positiv känsla för att det de gör kommer att förbättra och utveckla verksamheten. Vad ser vi framför oss? Vad vill vi åstadkomma med entreprenörskap i skolan?

MÅL

Nu gäller det att vara konkret och tydlig – dit ska vi! Målen ska vara mätbara, vilket inte bara ställer krav på att var och en bidrar och gör sitt yttersta, utan det säkerställer också att arbetet kan följas upp. Målen ska vara tidsatta – När ska vi ha nått ända fram? Ansvarsfördelningen ska vara tydlig – Vem bär ansvaret för att målen genomförs? Ett bra sätt att tydliggöra målet är att utgå från ordet SMART. Målet ska vara Signifikant, Mätbart, Acceperat, Realistiskt och Tidsatt. Sammantaget höjer detta förändringsviljan och prestationerna hos dem som *gör* entreprenörskap i skolan. Målen kan gälla både en enskild skola eller en hel kommun, något som varierar mellan de deltagande kommunerna.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT – HUR GÖR VI ENTREPRENÖRSKAP I SKOLAN?

Hur gör vi för att nå våra mål? Under denna punkt samlas konkreta aktiviteter, arbetssätt och metoder för hur respektive organisation *gör* entreprenörskap i skolan.

ATT SÄKERSTÄLLA ARBETET

För att garantera att aktiviteter genomförs och arbetet fortskrider framåt mot målen krävs att organisationen kontinuerligt utvärderar och redovisar resultat. Det säkerställer att målen kommer att uppnås.

FÖRANKRING

Det är ledning och chefer som har bestämmanderätt att ge mandat och resurser till medarbetare i hela organisationen att göra entreprenörskap i skolan. För att arbetet ska bli fruktsamt och långsiktigt krävs med andra ord att personer på ledande befattningar är med på båten. Ett av de första och viktigaste stegen i ett förändringsarbete är att förankra det nya arbetssättet hos exempelvis kommunledning och skollledning.

MILSTOLPAR

Vad hände på vägen mot målet/målen? Steg för steg – tillsammans har vi tagit oss framåt i en förändringsprocess. Vilka har varit lyckosamma och avgörande steg på vägen? Vad är det som har gjort skillnad? Milstolparna är bra som inspiration för andra, som vill genomföra en liknande process.

NEDSLAG I KOMMUNERNAS HANDLINGSPLANER

Kommuner och skolor som deltagit i Ungt Entreprenörskaps processutbildning har hittills arbetat och tänker göra entreprenörskap i skolan på olika sätt. Här presenteras några av kommunernas godbitar under respektive punkt i enlighet med handlingsplanens uppbyggnad.

Låt dig inspireras!

DELTAGANDE KOMMUNER

Botkyrka, Danderyd, Ekerö, Haninge, Järfälla, Nacka, Norrtälje, Salem, Sigtuna, Sollentuna, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Södertälje, Täby, Upplands Väsby och Värmdö

VISION – FRAMTIDSBILD OCH STRÄVAN

BOTKYRKA

Kommunens vision är att alla elever som går i våra skolor ska få utbildning och kunskap för, i och om entreprenörskap. Det betyder för oss att de unga på olika sätt utvecklar sitt mod, sin kreativitet och sin ta-sig-församhet.

EKERÖ

När våra elever i Ekerö kommun lämnar grundskolan ska de ha utvecklat en inre drivkraft och kreativitet, vara förtrogna med framtidens arbetsmarknad och vara medvetna om sina olika valmöjligheter i livet.

NORRTÄLJE

Norrtälje kommun, en tredjedel av Stockholms län, består såväl av tätorter som glesbygd. Ett kännetecken för kommunen är företagargandan med många små företag. I Norrtälje kommuns vision för 2008–2010 är ledorden Möjligheter, Tillväxt och Framtidstro. Där framgår även att Norrtäljes ambition är att öka antalet företag i kommunen. Som en del i att skapa en grund för en sådan utveckling har Barn och skolförvaltningen samt Utbildningsförvaltningen i kommunen engagerat sig i projektet Ungt Entreprenörskap med syftet att öka samarbetet och samverka med kommunens företagare samt stimulera barn och ungdomar i alla åldrar att utveckla sina entreprenöriella förmågor såsom:

- Framtidstro och engagemang
- Kreativt tänkande
- Mod att använda sin förmåga och ta eget ansvar
- Praktiskt skapande i sociala, kulturella och ekonomiska sammanhang

SOLLENTUNA

Skolorna i Sollentuna ska: Utveckla nytänkande och utbilda elever för framtidens arbetsmarknad. Få eleverna att gå ut skolan med hög buren huvud och ser framtiden som en spännande möjlighet.

SOLNA

Vår vision för Solna utgår från människan och hennes vilja att sträva framåt. Vi ska vara garanten för ett tryggt, ansvarstagande och skapande Solna. Staden sjuder i dag av entreprenörskap, utvecklingskraft och investeringsvilja. Vår utmaning är att stimulera alla goda krafter i skapandet av ett modernt, attraktivt och tryggt Solna.

Gabriella Holm, projektledare och Henrik Wester, processledare

UPPLANDS VÄSBY

Upplands Väsby kommun arbetar för ett ökat samarbete/ en ökad samverkan mellan skola och det lokala näringslivet samt för att stimulera till ett utvecklande av ett entreprenöriellt tänkande och lärande för alla elever och personal från förskola till gymnasiet och vuxenutbildning.

MÅL – DIT SKA VI!

BOTKYRKA

Läsåret 2008/2009 ska minst en klass på varje grundskola arbeta med Snilleblixtar, Finn upp eller liknande pedagogiska koncept.

Läsåret 2009/2010 ska alla gymnasieelever som vill ges möjlighet att jobba med Ung Företagsamhet eller andra "egna-företags-projekt".

2011 ska alla våra elever möta ett entreprenöriellt förhållningssätt i skolan.

EKERÖ

Alla elever som går i och som lämnar Ekebyhovskolan ska göra det med ett gott självförtroende, goda kunskaper och en fortsatt lust att lära.

Eleverna skall under sin tid på Ekebyhovskolan ha utvecklat sin kreativitet och entreprenöriella förmåga. Dessutom skall eleverna vara väl insatta i framtidens arbetsmarknad.

HANINGE

Att samtliga elever på gymnasial nivå ska arbeta med entreprenöriella metoder i någon form under sin gymnasietid. Från och med år 2010 är detta genomfört på Erika samt Hotell- och restaurangskolan, vilka kommer att vara "pilot-skolor" för införandet av entreprenörskap som en viktig del av gymnasieskolans verksamhet i Haninge.

Att alla lärare ska ha kunskap om vikten av att arbeta med entreprenörskap. De ska även kunna införliva entreprenöriella metoder i sin undervisning. Detta ska även vara genomfört på Erika och Hotell- och restaurangskolan läsåret 2008/2009 och på de andra skolorna 2009/10.

Koncept, aktörer, metoder och litteratur som kan användas för att stimulera till entreprenöriellt lärande ska under läsåret 2008/2009 spridas till och börja användas av gymnasielärarna, till en början på Erika samt Hotell- och restaurangskolan. Faller detta pilotprojekt väl ut är det vår förhoppning att även de andra gymnasierna under läsåret 2009/2010 genomgår samma process.

JÄRFÄLLA

Fler pedagoger i Järfälla arbetar efter det entreprenöriella lärandets principer där entreprenörskap, innovationer och samarbete är honnörsord, allt i enlighet med Vision Järfälla.

Eleverna utvecklar sitt mod och kreativa förmågor, och uppmuntras till företagsamhet där det egna lärandet står i fokus.

Kompetensutvecklingen riktas mot företagsamhet i dess vida betydelse.

SIGTUNA

Många av grundskolans elever vet för lite om yrken och arbetsmarknad när de går i år 9 och ska välja till gymnasiet. Därför vill vi bredda deras kunskap och deras erfarenheter. Vi vill ge eleverna tillfällen att upptäcka och börja reflektera över det som finns i deras närsamhälle och vilka möjligheter de har inför framtida val av sysselsättning.

SÖDERTÄLJE – EKENBERGSKA GYMNASIET

Genomföra lektioner, delmoment och hela kurser utan ledning för att få eleverna att själva ta initiativ. Ansvar för detta ligger på varje enskild lärare där kontaktpersonen kan pusha på och vara bollplank.

SOLNA

Alla elever på gymnasiet ska känna till och ha samverkat med det lokala arbetslivet under sin skolgång.

Vid avslutad skolgång ska alla elever på Solna Gymnasium känna till att eget företagande kan vara ett alternativ till anställning. De ska även få kännedom om var de kan vända sig i kommunen samt länet för att få stöd och hjälp vid start av eget företag.

Ett nätverk skapas mellan grundskola/gymnasium –näringsliv.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT – SÅ HÄR GÖR VI!

DANDERYD

I den nya utbildningsplanen för Danderyds kommun, kommer vikten av att i förskolan och skolan arbeta med entreprenörskap att poängteras. Med entreprenörskap menar vi kreativitet, företagsamhet, och förmåga att driva en idé till handling oavsett om det är sociala, kulturella eller ekonomiska sammanhang.

Varje år hålls ett seminarium, där förskolor och skolor kan visa upp hur de arbetar med entreprenörskap.

NACKA

Ett forum/råd bildas mellan olika parter i kommunen och näringslivet som har till uppgift att hantera, diskutera och formulera frågor om entreprenörskap. Syftet är ett gemensamt engagemang för utvecklingen av kreativitet och företagsamhet bland kommunens unga invånare.

SIGTUNA

Egna näringslivskontakter för eleverna i år 8 och 9.

Näringslivsvecka under år 8 i minst två av våra grundskolor.

Finn upp erbjuds inom Elevens valtid, med möjlighet att delta i regiontävling.

Fortsätta utveckling av samarbetsformer med Arlandagymnasiet genom regelbundna träffar för studie- och yrkesvägledare.

STOCKHOLM – S:T ERIKS GYMNASIUM

Vi kommer under våren att tillsammans med skolledningen fastställa riktlinjer för hur vårt program ska utvecklas inom ramen för vår skolas organisation.

Under resans gång utvecklar vi tillsammans med eleverna konkreta projekt, där ledarskap och entreprenörskap är ledstjärnan. Vid varje nytt projekt är det den projektansvarige som har helhetsansvaret.

Vi har en skolledning som, tillsammans med oss lärare, är beredd att satsa de resurser som krävs för att utveckla vårt teknikprogram.

På skolan arbetar ett kreativt lärarteam med olika bakgrund (även från näringslivet) som kompletterar varandra. Detta leder till ett dynamiskt och innovativt arbetsklimat.

I lärarteamet finns de som varit egna företagare, jobbat med avancerade designprogram samt genomgått ledarskapsutbildning.

UPPLANDS VÄSBY

På varje skola/enhet finns en ansvarig kontaktperson för entreprenörskap.

Varje skola och dess personal känner till databasen "Jobb och Skola" samt använder den.

"Skolan – Språngbrädan till arbetslivet" är en återkommande mäsas.

Stimulera till fortsatt arbete med Snilleblixtar, Finn Upp och Ung Företagsamhet.

Entreprenörskap får en egen sajt på kommunens hemsida. Ansvariga är informatörerna på respektive förvaltning.

I skolornas arbetsplaner ska från och med läsåret 2008/09 framgå hur man arbetar med entreprenörskap. Ansvarig är rektor.

HANDLINGSPLANEN SÄKERSTÄLLS GENOM ATT:

HANINGE

Gymnasiechefen samt rektorerna för respektive rektorsområde ansvarar för att handlingsplanen följs. Rektorerna är ansvariga för att rätt personer på varje rektorsområde utses som entreprenörskapsansvariga. Entreprenörskap skrivs in som en metod som ska genomsyra verksamheten i varje skolas arbetsplan.

SÖDERTÄLJE

Utvärderingar ska göras av personalen i arbetslagen i slutet av varje läsår. Ansvar för detta ligger hos arbetslagsledarna alternativt de som är med i nätverksgruppen. Arbetet med entreprenörskap ska också tas upp i kvalitetsredovisningen. Ansvar för detta ligger hos rektor.

JÄRFÄLLA

Kommunens gemensamma fortbildningsdagar innehåller minst ett inslag om det entreprenöriella lärandet.

Samverkan skola näringsliv dokumenteras kontinuerligt i det nyhetsbrev som näringslivschefen administrerar till företagen i kommunen.

Kommunens tjänstemän informeras fortlöpande om nuläget och framtida utveckling via e-post.

Färdigskrivna artiklar levereras till lokaltidningen.

NORRTÄLJE

I avvaktan på att eventuell funktion som samordnare inrättas vilar ansvaret för aktiviteterna på Barn- och skolkontoret samt Utbildningskontoret.

TÄBY

Täbys nya skolplan innehåller visioner och mål för skolans arbete med entreprenörskap och skola - arbetslivskontakter.

Verksamhetsområdena barnomsorg och grundskola samt gymnasieskola och vuxenutbildning utser samordnare med övergripande ansvar för entreprenörskapsfrågor i skolan.

Rektorerna i Täbys skolor har ansvar för entreprenörskapsfrågor. Varje skola har senast under läsåret 2008/2009 en handlingsplan om hur de ska arbeta med entreprenörskap och skola - arbetslivskontakter.

Veronica Danielsson, deltagare i processutbildningen.

Studie- och yrkesvägledarna på högstadiet informerar i samband med PRAO och gymnasieval om eget företagande som alternativ till anställning. Studie- och yrkesvägledarna på gymnasiet gör likadant i samband med att studenten lämnar gymnasiet för högre utbildning eller yrkeslivet.

"Näringslivsrådet i Täby" blir en mötesplats och ett forum där representanter för kommun, skola och arbetsliv kan mötas och samarbeta och även uppmuntra till nyföretagande i kommunen.

FÖRANKRING

Samtliga handlingsplaner har förankrats med personer i ledande positioner exempelvis rektor, utvecklingschef, näringslivsråd, skolchef, näringslivschef och barn- och ungdomschef med flera. I vissa fall står även berörda lärare och deltagare i processutbildningen för förankring.

MILSTOLPAR – VAD HÄNDE PÅ VÄGEN MOT MÅLET?

NACKA

Näringslivsdirektören visade intresse och anordnade ett möte.

Information om Ungt Entreprenörskap på skolportalen, kanalen och lokala hemsidor.

Strategimöten på kommunen.

Seminarium för politiker, skolledare och representanter för näringslivet.

Idé om samarbete för grundskola och gymnasium med företagarna i Sickla köp kvarter.

Värmdöutmaningen. Utmaning i innovation för grundskolorna i Nacka/Värmdö initierad av politikerna.

Nacka övertar ordförandeskapet i det nätverk som kallas Edge Cities under hösten 2007. Det innebär ett samarbete med internationella kontakter där bland annat temat entreprenörskap i utbildningssystemen utvecklas.

SALEM

Vårterminen 2007 anordnades en föreläsning med Christer Westlund, entreprenöriell pedagog samt medförfattare till boken *Så tänds eldsjälarna - en introduktion till entreprenöriellt lärande*.

Höstterminen 2007 infördes en schemabrytande dag ett så kallat "onsdagsschema" på Rönninge gymnasium. Det

Bianca Chipponi, Jörgen Krüssel och Anita Bondesson-Berglund

innebär att elever och lärare får möjlighet att genomföra ämnesövergripande arbeten i form av projekt, teman, föreläsningar och studiebesök med mera.

Företagaren Jan Alestedt från Bilda i Rönninge inbjöds höstterminen 2007 till Rönninge gymnasium för att träffa ekonomistuderande i åk 1.

Kimmo Halonen från Ung Allians i Botkyrka, Salem inbjöds till Rönninge gymnasium för att prata om entreprenörskap för ekonomistuderande i åk 1 och 2.

SUNDBYBERG

Begreppet entreprenörskap förankras väl bland all personal Förvaltningsledningen och politiker står bakom projektet.

Frågeställningarna förankras i olika nätverk bestående av lärare, politiker, förvaltningstjänstemän, näringslivs-företrädare, elever och föräldrar.

SÖDERTÄLJE

I början av processen när entreprenörskap blev mer än företagande.

Eleverna från Sunne visade vad självförtroende gör med små vuxna.

Insåg att fiasko på prov är kreativare än att skolka av betygsrädsla.

Projektet Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen – vad planerade vi och hur blev det?

Vid Lucia 2005 gick startskottet för Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen. Då presenterade Länsstyrelsen i Stockholm tillsammans med Kommunförbundet i Stockholms Län projektet för skolans förvaltningschefer och bjöd in länets samtliga kommuner att delta. 17 av 26 kommuner valde att gå med i det tvååriga projektet som avslutas i december 2007 med en konferens och uppsummering.

TEXT: ANNE LILJETORCH
FOTO: HENRIK WESTER

Engagerade deltagare från Botkyrka, Sollentuna och Värmdö.

– När vi planerade för projektet gjorde vi det med fokus på att flytta över kunskap om entreprenörskap i skolan ut i kommunerna i syfte att bredda kompetensbasen. Samtidigt ville vi stötta kommunerna i arbetet med att sprida, informera och inspirera om entreprenörskap i skolan”, säger Gabriella Holm, projektledare för Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen.

– Vi ville också ge kommunerna verktyg så att de verkligen kunde börja planera för att göra saker i sina kommuner, i sina skolor, fortsätter Gabriella.

Ambitionen var att varje kommun skulle delta med tre deltagare. Projektet rekommenderade kommunerna att sprida deltagandet med en person från förvaltningen, en person med omvärldskunskap (gärna SYV) och en pedagog. Syftet med de olika rollerna var att skapa en stark förankring i olika delar av skolan. De kommuner som har fördelat sina deltagare enligt projektets ambition har också lyckats bra med att förankra sina handlingsplaner och sina aktiviteter i kommunens och skolans befintliga strukturer.

Ungt Entreprenörskaps huvudaktivitet har varit en processutbildning för de deltagande kommunerna. Som komplement till denna har projektet byggt upp en webbplats med information och inspiration, skickat ut nyhetsbrev som deltagarna i sin tur vidarebefordrat ut i sina kommuner, genomfört ett internat med förvaltningscheferna i länet, följt upp och utvärderat under projekttiden och stöttat kommunerna med kommunbesök, inspirationsseminarier och verktyg.

ÅTTA UTBILDNINGSTILLFÄLLEN – EN PROCESSUTBILDNING

Deltagarna har samlats vid åtta tillfällen för att lyssna, diskutera och arbeta med olika aspekter av entreprenörskap i skolan samt för att arbeta med sina egna handlingsplaner.

Mellan varje utbildningstillfälle har deltagarna fått en konkret uppgift med sig för att jobba med på hemmaplan. Uppgiften har syftat till driva på processen med de lokala handlingsplanerna och att sprida information och inspiration lokalt. Till exempel fick deltagarna efter första utbildningstillfället i uppgift att ta reda på sin kommuns vision med

entreprenörskap i skolan – för att säkerställa att handlingsplanen hade en gemensam grund att stå på.

Varje utbildningstillfälle var en dag. Vi valde att lägga upp programmen så här:

TILLFÄLLE 1: ENTREPRENÖRSKAP – BAKGRUND, VARFÖR OCH HUR

Innehåll: Introduktion till processutbildningen. En föreläsning om "Vikten av kreativitet" med Teo Härén, presentation av Nuteks "Entreprenörsbareometer" och "Lärares attityder till entreprenörskap", presentation av Snilleblixarna, First Lego League, Företagsresan och Ung Företagsamhet. Grupparbete runt argument för entreprenörskap i skolan.

TILLFÄLLE 2: ENTREPRENÖRSKAP – VARFÖR, HUR OCH DEN EGNA KOMMUNPROCESSEN

Innehåll: Kommunvis introduktion, presentation av Finn upp, Av Egen Kraft och Transfer. Forum för Småföretagsforskning presenterar sin studie "Entreprenörskap i grund- och gymnasieskola, ett nordiskt perspektiv", grupparbeten runt strategi och planering.

TILLFÄLLE 3: ENTREPRENÖRSKAPETS KOPPLING TILL GY -07 OCH LPO -94 SAMT ERFARENHETSUTBYTE

Innehåll: Entreprenörskap kopplat till Gy -07 (Skolverket) och Lpo -94 (Mats Johansson), information om kommittén "Arbetslivet som lärmiljö", erfarenhetsutbyte mellan kommunerna samt presentationer av Esbri och Stiftelsen Företagsam.

TILLFÄLLE 4: ENTREPRENÖRSKAP SOM VERKTYG OCH MÄNNISKAN PÅ FRAMTIDENS ARBETSMARKNAD

Innehåll: Möte med Rinkeby Business Lab och John Higson som startade Bondens Marknad och Street, workshop med Företagsresan samt samtal om människan på framtidens arbetsmarknad, lett av Maria Rankka med deltagare från näringsliv och organisationer. Erbjudande till kommunerna om nyckelfärdiga halvdagsseminarier.

TILLFÄLLE 5: JAG OCH ENTREPRENÖRSKAPET SAMT ENTREPRENÖRSKAP OCH JÄMSTÄLLDHET

Innehåll: Övningar runt temat "Jag och entreprenörskapet", Inga-Lill Bergman om jämställdhet och entreprenörskap, fokus på handlingsplanen, återkoppling runt konferensen Samverkan Skola – Näringsliv. Förslag till "Mall handlingsplaner" delades ut.

John Higson föreläser om Street-konceptet och Bondens marknad

TILLFÄLLE 6: KLARAR DEN SVENSKA SKOLAN FRAMTIDENS UTMANINGAR OCH ENTREPRENÖRIELLA ELEVER?

Innehåll: Presentation av arbetsmaterial om jämställdhet och entreprenörskap, möte med elever från Broby Grafiska gymnasium och diskussion om entreprenöriellt lärande, presentation av rapporten "Skola 2021" av Kairos Future, Signhild Arnegård Hansen och erfarenhetsutbyte.

TILLFÄLLE 7: HANDLINGSPLANER, ENTREPRENÖRSKAP OCH NO SAMT SPONSRING I SKOLAN

Innehåll: Lärdomar om projektet eNat, presentation av Adolfsbergsskolan i Örebro som arbetat med att få in entreprenörskap i den lokala arbetsplanen samt vägen dit, om sponsring i skolan. Grupparbeten kring de lokala handlingsplanerna med fokus på SMARTA mål och utveckling av planerna genom erfarenhetsutbyte mellan kommuner.

TILLFÄLLE 8: AVSLUTNINGSKONFERENS OCH SUMMERING

Innehåll: Det nationella perspektivet, om en ny nationell strategi för entreprenörskap i skolan, det regionala perspektivet, individperspektivet och konkreta exempel på vad de deltagande kommunerna gör nu.

Vill du veta mer om innehåll, upplägg, arbetsuppgifter etc vid varje utbildningstillfälle i processutbildningen så hittar du det på www.uestockholm.se. Titta under fliken Processutbildning och dokumentation, där finns alla presentationer, övningar och dokument.

INFORMATIONSSPRIDNING

A och O för att föra ut budskapet om entreprenörskap i skolan är att det finns någonting de medverkande kommunerna kan berätta om. Därför har vi valt att samla, sprida och jobba med att underlätta vidare spridning av information om entreprenörskap i skolan.

Vi har tagit fram presentationsmaterial och broschyrer om projektet för att deltagarna lätt skall kunna dela med sig. Under projektets gång har vi också tagit fram ett material om jämställdhet och entreprenörskap.

Vi har byggt en webbplats www.uestockholm.se där vi samlar all information om vad vi gjort och vad som är på gång, både i projektet och i omvärlden, på området entreprenörskap i skolan. Där finns bland annat kalendarium, litteraturtips, akademiska studier och kontaktuppgifter till deltagarna i processutbildningen.

Vi har skickat ett nyhetsbrev där vi berättat om processutbildningen, vad som händer inom området, vad de olika aktörerna eller koncepten gör just nu och var läsaren kan hitta

mer information. Nyhetsbrevet innehåller också ett kalendarium som listar aktiviteter i och utanför länet samt ger tips på hur andra arbetar och vad man kan göra i sin egen kommun eller skola. Nyhetsbrevet har deltagarna skickat vidare i sina kommuner med eller utan kompletteringar om den egna kommunens aktiviteter.

Projektet deltog i april månad på Stockholm Jämtes mäsas. Syftet var framför allt att sprida information om projektet till en bredare publik men också att synliggöra kopplingen mellan jämställdhet och entreprenörskap.

Projektet går också ut med en annonsbilaga, DN Stockholms län, i december. Syftet är att nå en bredare allmänhet med budskapet om vikten av entreprenörskap i skolan och vad det kan innebära för eleverna och samhället. Vidare vill vi visa att Stockholms län jobbar aktivt med frågan.

KUNSKAPSHÖJARE OCH INSPIRATION

Projektet har ofta ombetts medverka vid möten ute i kommunerna, för att berätta vad projektet vill åstadkomma och hur vi arbetar. Genom att göra det har både intresset och medvetenheten om vikten av entreprenörskap i skolan ökat och deltagarna har lättare fått gehör för sina idéer och aktiviteter lokalt.

Vid ett tillfälle arrangerade projektet i samarbete med Kommunförbundet Stockholms Län ett internat med temat entreprenörskap för förvaltningscheferna i länets kommuner. Internatet fylldes av kunskap, forskning och inspiratörer på området, samtal, konkreta exempel från skolor i länet samt grupppuppgifter. Internatet sammanfattades med insikten om att behovet av att utveckla entreprenöriella förmågor är stort om barnen och ungdomarna ska klara sig i en osäker globaliserad framtid och om regionen skall klara framtida konkur-

Elever från Rinkeby Business Lab

rens. För att ytterligare stötta de deltagande kommunerna i arbetet med att öka medvetenheten, informera och inspirera runt frågan erbjöd projektet under våren 2007 tre nyckelfärdiga halvdagsseminarier. Kommunerna fick möjlighet att boka ett av dessa och arrangera ett inspirationstillfälle i sin kommun. Samtliga 17 kommuner arrangerade en inspirationsdag, några väldigt välbesökta med stor spridning och bredd bland dem

som fick ta del av budskapet. Totalt nåddes närmare 1 400 personer av inspirationssatsningen.

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

När vi påbörjade projektet genomförde vi två enkäter, en med målgruppen förvaltningschefer och en med deltagarna i projektet, för att ta reda på vilka förväntningar de hade. Hade vi sålt in projektet på rätt sätt? Behövde vi förändra vår plan? Framförallt lärde vi oss att deltagarna ville veta mer om vad entreprenörskap i skolan innebär, inspireras till att ta tag i frågan samt få exempel och stöd i arbetet med att planera och genomföra. Vi såg även att vissa deltagare var osäkra på vad den egna kommunen ville med sin medverkan i projektet.

Det har varit viktigt att följa upp projektet för att säkerställa att vi skulle nå de uppsatta målen. Redan efter första processutbildningstillfället fick samtliga deltagare fylla i en utvärdering. Framför allt har vi, vid varje utbildningstillfälle, mätt om deltagarnas förståelse för ämnet har ökat och hur de uppfattar sin egen benägenhet att använda kunskapen i sitt arbete.

Utvärderingarna har använts för att redovisa projektets utveckling till styrgruppen samt till Nutek och ESF-rådet.

Genom att mäta och utvärdera vet vi i dag att deltagarna upplever att de till hög grad har ökat sin medvetenhet och kunskap på området. Närmare 80 procent av deltagarna svarar "i hög grad" på påståendet och 19 procent svarar "till viss grad". Vid början av processutbildningen svarade 60 procent att de bara hade medvetenhet och förståelse "till viss grad".

Vi vet också att deltagarna upplever att de är mer benägna att använda sina kunskaper om entreprenörskap i sitt vardagliga arbete. Över 50 procent svarar "i hög grad" på påståendet i dag, att jämföra med 27 procent när vi påbörjade utbildningen.

Mer om enkäter och utvärderingarna finns på webbplatsen www.uestockholm.se.

LÄRDOMAR AV PROJEKTET

Projektet Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen har fått mycket uppmärksamhet. Region Skåne och Västerås Stad är två aktörer som startat liknande projekt. När vi tillfrågas om vad vi lärt och vad vi vill dela med oss av till andra så är det några saker vi vill lyfta fram:

- Ha konkreta mål i projektet som är mätbara och tidsatta.

Niklas Engellau, Östra Real ger ett perspektiv på entreprenörskap i skolan.

- Det är viktigt att det finns en tydlig och uttalad ambition från de deltagande kommunerna. Att de verkligen vill delta i projektet, förstår målen och är villiga att jobba mot dessa.
- Säkerställ att deltagarna är rätt personer och att de är där för att det ingår som en arbetsuppgift i deras tjänst att delta. Det borgar för genomförandekraft, effekt och långsiktighet.
- För att det ska bli verklighet måste ambitionen få fäste i de befintliga strukturerna i kommunen, dvs i kommunens skolplan och/eller skolornas lokala arbetsplaner och/eller i pedagogisk personals tjänstebeskrivning.
- Alla kommuner har olika sätt att hantera frågan, det måste få vara så.
- Skapa öppenhet runt projektet – dela med er av presentationer, dokumentation, material och gör det lättillgängligt. Uppmuntra till samverkan över kommungränser och mellan skolor. Lär och ta av varandras idéer och upplägg så går det snabbare!
- Länet är en bra plattform för projekt av det här slaget. I dag har Stockholms län runt 50 personer som är ytterst kompetenta på området. De kommer naturligtvis att flytta runt i arbetslivet, men förhoppningsvis stannar de i regionen.

AVSLUTNINGSVIS

Resultatet av projektet Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen är att de deltagande kommunerna har skapat handlingsplaner och påbörjat arbetet med att integrera entreprenörskap i skolornas undervisning. Vi har tagit ett viktigt steg på vägen att ge våra barn och ungdomar bättre förutsättningar för att ta sig an framtidens utmaningar och globala arbetsliv.

Vad handlingsplanerna i de deltagarna kommunerna innehåller kan du ta del av på sid 52–57 eller gå in på www.uestockholm.se. Vill du ha tips på hur en handlingsplan kan se ut så hittar du det på sidan 64.

TRE PERSPEKTIV SOM BYGGER ENTREPRENÖRSKAP

ETT FÖRHÅLLNINGSSÄTT – alla individer har nytta av att vara kreativa, initiativrika, företagsamma, ha god samarbetsförmåga, våga misslyckas och prova igen samt att ta sig för ATT GÖRA. De flesta av dessa "entreprenöriella förmågor" föds vi med och skolans uppgift är att underhålla och utveckla dem. För barn/ungdomar är det viktigt att ha med sig förmågorna ut i vuxenlivet, till en framtid som präglas av mycket osäkerhet och som vi vet väldigt lite om.

ATTITYD – Bygg in positiva värden i de förmågor vi kallar entreprenöriella. Entreprenörer och entreprenöriella människor som gör saker är värda uppmärksamhet. Lyft fram dem som bygger Sverige, ta in förebilder som inspirerar till att känna "jag kan också", visa pengarnas väg i samhället och skapa förståelse för entreprenörskapet och företagandet.

EGET FÖRETAGANDE – ett lika gott alternativ som anställning! Visa på eget företagande, visa hur man gör, låt eleverna själva göra – det är alltid det mest framgångsrika. Lär ut och prata om vart man vänder sig efter skolan i kommunen/länet för att få stöd och hjälp. Återigen, ta in förebilder som berättar, förklarar och avdramatiserar. Människan blir friare om hon har fler valmöjligheter. Eget företagande ska vara en möjlighet till egen försörjning. Dessutom – vem tror att fasta, långa anställningar kommer att vara framtidens melodi?

Se entreprenörskap i skolan främst ur individperspektivet, för elevens skull. Sen kommer samhälls- och tillväxtperspektivet, för vår skull.

Handlingsplan

Kommun

Kommunens vision/anledningen till deltagandet i Ungt Entreprenörskap.

Fem milstolpar under processen 2006/07:

- XXX
- XXX
- XXX
- XXX
- XXX

Kommun/skola/individ:

Mål:

XXX

Från och med 1 januari 2008 kommer kommun/skola/individ att arbeta på följande sätt (konkreta exempel, årlig återkommande aktivitet):

XXX

Ovanstående arbete säkerställs genom att:

XXX

Handlingsplanen och dess genomförande är beslutad av/förankrad med:

Namn	Namn
Titel	Titel
E-post	E-post
Namn	Namn
Titel	Titel
E-post	E-post
Namn	
Titel	
E-post	

SLUTORD

Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen har satt entreprenörskap i skolan i fokus och medfört ett annorlunda sätt att arbeta.

Såväl studie- och yrkesvägledare, lärare, skolledare och näringslivsenheter i de medverkande kommunerna som företag och näringslivsorganisationer har varit involverade i insatsen. Både det yttre entreprenörskapet, riktat mot företagande och företag och det inre, riktat mot varje enskild elevs kreativitet, skapande och samarbetsförmågor har funnits med i arbetet.

I stort sett alla deltagande kommuner har gjort handlingsplaner för hur de kommer att arbeta vidare med entreprenörskap i skolan när projektet Ungt Entreprenörskap är avslutat. Dessa kommuner kommer att ha en god beredskap inför den nya läroplan för gymnasieskolan som följer med GY-09, där entreprenörskap med all sannolikhet kommer att finnas med som ett övergripande perspektiv.

Alla deltagande kommuner har också under projekttiden arrangerat lokala inspirationsdagar som totalt nått 1 400 personer - ett stort intresse och engagemang har visats för frågan.

Att stimulera entreprenörskap hos eleverna är angeläget både för individen med en osäker, global framtid och för samhället eftersom kreativa, entreprenöriella människor behövs överallt för tillväxten i regionen.

Det är också viktigt att så många kommuner i länet som möjligt arbetar med entreprenörskap, eftersom rörligheten bland eleverna i gymnasieskolan ökar alltmer. Eleverna kan gå i skolan i en kommun och bo i en annan, varför det gäller att samverka över kommungränserna och att tänka nytt och innovativt.

Lennart Dahlberg
Kommunförbundet Stockholms Län

TACK!

Vi vill rikta ett varmt tack till alla som bidragit till innehållet i detta inspirationsmagasin!

Både till alla er som vi har fått intervju och till er som bidragit med bildmaterial. Ett särskilt tack går till barnen i årskurs 1 på Ekebyhovsskolan och till ungdomarna på Nacka Gymnasium. Det var inspirerande och upplyftande att få ta del av era drömmar och framtidsplaner. Vi vill också särskilt tacka Ung Företagsamhet och Framtidspilot för de fina bilderna.

VILL DU VETA MER?

Här är länkar och lästips för dig som vill fördjupa dig i de ämnen vi tagit upp i det här magasinet.

LÄNKAR

Anders Johnson: www.skriftstallet.se

Budgetproposition 2008: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/08/81/69/1d04ea44.pdf> (avsnitt 8.6.14)

EU:s rekommendationer om nyckelkompetenser: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/objectives_en.html#basic

Fredrik Härén, föreläsning på Kunskapens dag: <http://www.youtube.com> (sök på hans namn)

FSF: www.fsf.se/skolundersokning

Kajsa Wahlström: www.tittmyran.se

Nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskraft och sysselsättning: www.regeringen.se/sb/d/4902/a/73954

Nutek: www.nutek.se

Skola 2021: www.kairosfuture.com

Teo Härén: <http://www.interesting.org>

Ung Företagsamhet: www.ungforetagsamhet.se

LÄSTIPS

”Flickor, pojkar och pedagoger” och ”Metoder för flickor, pojkar och pedagoger”, av Kajsa Wahlström.

”Idébok”, ”Idébok 2” och ”Idébok för föräldrar”, av Fredrik och Teo Härén:

”Så tänds eldsjälär” av Marielle Peterson och Christer Westlund

”Skola 2021 – framtidens kunskap, skola och lärande”, rapport från Kairos Future.

YTTERLIGARE FÖRDJUPNING

För dig som vill fördjupa dig ytterligare rekommenderar vi hemsidorna nedan.

Almi: www.almi.se

Arbetsliv Skola: www.arbetslivskola.info

Coompanion: www.coompanion.se

Driftig: www.driftig.nu

E-Ship: www.e-ship.nu

Esbri: www.esbri.se

Fairenerprise: www.fairenterprise.net

Finn upp: www.finnupp.nu

First Lego League: www.nordvaxt.nu

Framtidspilot: www.framtidspilot.se

Framtidspiloterna: www.framtidspiloterna.nu

Freebook: www.freebook.se

Futurecity: www.futurecity.nu

Föreningen VI: www.foreningenvi.se

Företagarna i Stockholms län: www.foretagarna.se

Företagsresan: www.foretagsresan.nu

Gopark.se: <http://gopark.se/>

Jobbskola: www.jobbochskola.se

Kaospiloterna Stockholm: www.kaosevent.se/kaospilot

KomTek: www.komtekjarfalla.se

Nordväxt Intressenter: www.nordvaxt.nu

Open for Business: www.ofb.nu

Praktikpoolen: www.praktikpoolen.com

Rektorsakademien: www.rektorsakademien.se

Rodalinjen: www.rodalinjen.se

Skola Arbetsliv: www.skolaarbetsliv.se

Snilleblixtarna: www.nordvaxt.nu

Stadsbiblioteket: www.ssb.stockholm.se/templates/OneColumn.asp?id=10388

Stiftelsen Företagsam: www.foretagsam.se

Svenskt Näringslivs skolmaterial: www.svensktnaringsliv.se/skola

Teknikpedagogik: www.teknikpedagogik.se

Teknikspanarna: www.teknikspanarna.se

Tekniska museet: www.tekniskamuseet.se

Transfer: www.transfer.nu

Ungdesign: www.ungdesign.se

Unga Spekulerar: www.ungaspekulerar.nu

Ung Entreprenörskapsvecka: www.ungentreprenor.com

Ung Företagsamhet Stockholmsregionen: www.ungforetagsamhet.se/templates/Page.aspx?id=218

Utbudet: www.utbudet.com

Youth Skills Sweden: www.yss.se

YRMIS: www.yrmis.se

RÄTT SVAR SID. 44–45

KVINNORS OCH MÄNS FÖRETAGANDE 1. Tjänsteföretag 2. 41-50 år 3. 14% kvinnor / 16% män 4. 77% kvinnor / 77% män 5. Brist på egen tid

UNGDOMAR OCH ENTREPRENÖRSKAP 1. 80% 2. 67% 3. Bygg/Fastighet samt IT/Telekommunikation

4. Hotell/Resor/Service 5. För mycket tid

VIKTIGA ÅRTAL 1. 1859 2. 1927 3. 1939 4. 1958 5. 1980

DEN KÖNSSEGREGERADE ARBETSMARKNADEN 1. 5 yrken 2. 37% kvinnor / 63% män 3. Kontorssekreterare, läkarsekreterare m fl

4. Lastbils- långtradarförare samt byggnadsträarbetare, inredningssnickare 5. 11% kvinnor / 89% män

VI SOM HAR JOBBAT MED INSPIRATIONSMAGASINET ENTREPRENÖR – EN SOM GÖR:**Gabriella Holm, projektledare**

Gabriella arbetar som projektledare för Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen/Länsstyrelsen i Stockholms län. Hon är utbildad lärare och har lång erfarenhet både från skolan och av eget företagande.

Anne Liljeröth, redaktör

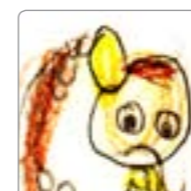
Anne är egenföretagare med fokus på kommunikation. Anne arbetar också som coach och har lång erfarenhet av ledarskap, projektledning och kommunikation, både som anställd och som konsult.

Kristina Grandin, skribent

Kristina arbetar som skribent, copywriter och redaktör i det egna företaget Grandini. Tidigare har Kristina arbetat mer än 10 år med marknadskommunikation, bland annat i Tyskland

Mia Hellström, skribent

Mia är certifierad jämställdhetskonsult, skribent och copywriter i det egna företaget Text & inspiration. Hon har en bakgrund som marknads-ekonom och har arbetat i flera regionala utvecklingsprojekt och inom idrottsrörelsen.

Jennifer Williams, art director

Jennifer arbetar som art director i det egna företaget Williams-design. Hon har arbetat som art director i cirka 10 år. Jennifer har tidigare erfarenhet från bland annat reklam, events och webbdesign.

OM MAGASINET

I detta magasin presenteras projektet Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen och de deltagande kommunernas resultat. Syftet är att påvisa nyttan av ett entreprenöriellt och jämställt förhållningssätt i skolan och ge exempel som ska inspirera läsarna.

Tryckeri: Bromma Brolins

Trycksaken kan beställas på www.uestockholm.se

Ungt Entreprenörskap i Stockholmsregionen drivs av Länsstyrelsen i Stockholms län med syfte att långsiktigt kraftsamla och stimulera intresset för entreprenörskap i skolan samt öka samarbetet mellan skola och arbetsliv i regionen.

UNGT ENTREPRENÖRSKAP
i Stockholmsregionen

NUTEK
Verket för näringsutveckling

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden